

En analyse af ægtefællers muligheder for med bindende virkning at indgå indbyrdes forhåndsftaler vedrørende kompensation samt disse aftalers behandling på skifte som følge af skilsmisse eller separation

An analysis of spouses' opportunities to enter into binding previous compensation agreements and the management of those agreements at a following divorce or judicial separation

af STINE RAVNKILDE NIELSEN

I afhandlingen foretages en analyse af ægtefællers muligheder for med bindende virkning at indgå indbyrdes forhåndsftaler vedrørende kompensation samt disse aftalers behandling på skifte som følge af skilsmisse eller separation. Specialets analyser og konklusioner bygger på gældende lovgivning og en gennemgang af retspraksis.

I kapitel 4 analyseres ægtefællers muligheder for at indgå forhåndsftaler om kompensation. Kapitlet indledes med en analyse af, hvorvidt der gælder et eksplicit hjemmelsskrav, førend forhåndsftaler om kompensation gyldigt kan indgås. Det konkluderes med udgangspunkt i kapitel 3's redegørelse, at ægtefæller kun kan indgå aftaler om formueordningen og disses retsvirkninger, som er hjemlet i RVL. I kapitlet konkluderes endvidere, at forhåndsftaler vedrørende kompensation bør afvises fra tinglysning, idet aftalerne er materielt ugyldige som stridende mod de præceptive regler om formueordningen i RVL § 28. Er kompensationsaftalen indeholdt i en allerede tinglyst ægtepagt, hvis gyldighed bestrides på separations- eller skilsmisseskiftet, bør aftalen erklæres ugyldig i medfør af RVL § 28.

I kapitel 5 analyseres og vurderes retsvirkningerne af en ugyldig forhåndsftale om kompensation. Det konkluderes, at uanset om ugyldigheden konstateres på tidspunktet for tinglysningen eller på tidspunktet for separations- eller skilsmisseskiftet, bør retsvirkningen være, at ægtepagten, hvori kompensationsaftalen er indeholdt, afvises eller erklæres ugyldig i sin helhed henset til ægtepagtsbestemmelsernes indbyrdes sammenhæng.

Kapitel 6 analyserer og vurderer AFTL § 36's betydning for indgåede kompensationsaftaler, herunder i hvilket omfang AFTL § 36 kan tilsidesætte en indgået samt tinglyst forhåndsftale om kompensation. Det konkluderes, at en kompensationsaftale efter omstændighederne kan tilsidesættes i medfør af AFTL § 36, men at retspraksis illustrerer, at der sjældent foreligger den fornødne urimelighed til at tilsidesætte en kompensationsaftale i medfør af AFTL § 36.

Afslutningsvist i kapitel 7 foretages der med udgangspunkt i lovforslag af 29.03.17 til Lov om ægtefællers økonomiske forhold en vurdering af, om der bør indsættes en direkte lov-

hjemmel til indgåelse af forhåndsftaler om kompensation. Det konkluderes, at der knytter sig flere betænkeligheder ved at indsætte en direkte lovhjemmel, samt at domstolene - for at sikre at retsstillingen i større grad er forudsigelig - må skabe endnu klarere rammer for, hvornår en kompensationsaftale strider imod de aftalemuligheder, der er opregnet i RVL.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
1. Indledning	4
1.1. Introduktion til emnet	4
1.2. Problemformulering	5
1.3. Afgrænsning af afhandlingens emne	5
1.4. Opbygning	5
1.5. Metode	6
2. Introduktion til aftalefriheden i dansk ret	6
2.1. Afgrænsning af aftalefrihed i dansk ret	6
3. Særligt om aftalefrihed i dansk ægteskabsret	7
3.1. Lovgrundlaget.....	7
3.2. Lovgivningen i hovedtræk	7
3.2.1. Formueretlige aftaler, jf. RVL § 29.....	7
3.2.2. Forhåndsftaler om formueordningen, jf. RVL § 28.....	8
3.2.3. Hjemmelskrav - præceptivitet	8
4. Forhåndsftaler om kompensation	9
4.1. Formål og retsvirkninger.....	9
4.2. Hjemmelskrav	10
4.3. Afgrænsning.....	13
4.3.1. Sondring imellem kompensationsaftaler og gaveoverdragelser	13
4.3.2. Sondring imellem kompensationsaftaler og betaling for udført arbejde	16
4.4. Kompensationsaftalers lovlighed.....	19
4.4.1. Generelt	19
4.4.2. Lovligheden i relation til RVL § 28	19
4.4.2.1. Særligt om kompensationsaftalens indgåelse, herunder tinglysning	23
4.4.2.2. Særligt om kompensationsaftalers behandling på skifte som følge af skilsmisse eller separation	24
4.4.2.2.1. VLD af 09.09.16 (V. L. B-1848-15)	25
4.4.2.2.1.1. Sagens faktiske omstændigheder	26
4.4.2.2.1.2. Landsrettens afgørelse	26
4.4.2.2.1.3. En diskussion af dommen	26
4.4.3. Lovligheden i relation til ÆFSL § 67	28
5. Retsvirkningerne af en ugyldig forhåndsftale om kompensation	30
5.1. Retsvirkning af en tinglysningsafvisning.....	31
5.2. Retsvirkninger af kompensationsaftalers ugyldighed i forbindelse med separation eller skilsmisse.....	34
6. Aftalelovens betydning for indgåede kompensationsaftaler	35
6.1. Familierettens samspil med aftaleretten.....	35

6.1.1 AFTL § 36	36
7. Bør der indsættes en direkte lovhjemmel?	38
8. Konklusion	40
9. Forkortelser	42
10. Litteraturliste	42
10.1. Love	42
10.2. Bøger.....	43
10.3. Artikler.....	44
10.4. Betænkninger, bemærkninger, forarbejdere, lovforslag mv.	45
10.5. Andet.....	45
11. Domsregister	46
11.1. Ugeskrift for Retsvæsen.....	46
11.2. Tidsskrift for Familie- og Arveret.....	46
11.3. Fuldmægtigen	46
11.4. Utrykte domme	46

Abstract

This master thesis concerns spouses' opportunities to enter into binding compensation agreements, which are not entered into connection with an actual change of ownership, and the management of those agreements at a following divorce or judicial separation. The primary purpose of this thesis is to analyse if spouses can enter into these compensation agreements in accordance with RVL § 28. The legal position will be substantiated by applicable legislation and illustrative case law.

In Danish matrimonial law, there is a wide-ranging freedom of contract, which implies that spouses have ample opportunities to enter into agreements. Spouses can enter into legal acts with each other, with the restrictions that the law implies cf. RVL § 29. The restrictions are mainly related to the mandatory rules according to separate property agreements in RVL § 28. If compensation agreements should be considered valid, there must be a legal basis in RVL § 28. Whether there is a legal basis in RVL § 28, depends on how these agreements are qualified.

Through this thesis it is determined, that agreements regarding compensation are invalid because they conflict with the mandatory rule in RVL § 28. Spouses may not lawfully enter into agreements regarding compensation, due to the fact that they entail that their ownership arrangement, separate property, shall have different legal effects than those associated with the arrangement. Spouses must be referred to the options in RVL sections 28-31 - possibly combined with ordinary agreements.

1. Indledning

1.1. Introduktion til emnet

Dansk ægteskabsret er en retlig proces i konstant udvikling, som navnlig skal ses i lyset af samfundsudviklingen og de deraf ændrede familiemønstre.¹ De ændrede forhold nødvendiggør en løbende tilpasning af den ægteskabsretlige lovgivning, som på den ene side har til formål at skabe rammer for ægtefællers aftaleindgåelse, men samtidig har til formål at give ægtefæller beføjelse til at indrette et ægteskab, der er tilpasset deres individuelle ønsker og behov. De to modsatrettede interesser er primært reguleret af Lov om ægteskabets retsvirkninger, herefter RVL.

Når to parter indgår ægteskab er udgangspunktet, at alt hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i et almindeligt formuefællesskab mellem dem, jf. RVL § 15, stk. 1. Formuefællesskabet kan fraviges ved, at ægtefællerne etablerer særeje ved ægtepagt, jf. RVL § 28. I forsøget på at afbøde at en ægtefælle stilles urimeligt som følge af en særejeaftale, indgår ægtefæller i stigende grad forhåndsftaler med hinanden omkring økonomisk kompensation, som kun skal have virkning i tilfælde af separations- eller skilsmissekifte. Omend flere regler på det ægteskabsretlige område søger at skabe en økonomisk udligning², synes kompensationsaftaler at fremstå som et praktisk supplement for ægtefæller, idet aftalerne har potentiale til effektivt, at kompensere en ægtefælle for enhver belastning denne måtte have lidt som følge af den måde, ægtefællerne har valgt at indrette ægteskabet på, herunder som følge af den i ægteskabet valgte særejeformueordning.

Analysen af gyldigheden af forhåndsftaler om kompensation kan angribes ud fra flere forskellige anskuelser, men vil i det følgende tage afsæt i en diskussion om, i hvilket omfang ægtefæller gyldigt kan indgå forhåndsftaler om formuedelingen, som ikke har sikker hjemmel i RVL.

Muligheden for at indgå en gyldig forhåndsftale om kompensation har i flere årtier skabt debat. I litteraturen³ og blandt danske familieretsadvokater må retsstillingen betegnes som værende uafklaret, mens den begrænsede retspraksis på området ej heller fremstår entydig. Denne problemstilling skal nærværende afhandling forsøge at klarlægge, idet det synes særdeles kærkomment og relevant at skabe klarhed omkring retsstillingen.

¹ Seneste eksempel på, at dansk ægteskabsret er i en konstant udvikling er 2017-lovforslaget til Lov om ægtefællers økonomiske forhold, som bygger på Bet. nr. 1552/2015 afgivet af retsvirkningslovsudvalget.

²F.eks. reglerne om ægtefællebidrag, særejekompensation, jf. ÆFSL § 67, fællesskabskompensation, jf. RVL § 16 d samt rimelighedskompensation, jf. RVL § 16 e.

³ Se bl.a. Familieretten 2017, s. 233 ff., Skilsmisseret 2017, s. 318 ff., Formueordninger, s. 240 ff., Familieformueretten s. 227 samt Familieretten 2001, s. 184, Familieretten 1997, s. 183 samt 187 ff. mv.

1.2. Problemformulering

Afhandlingen har til formål at undersøge, analysere og vurdere ægtefællers muligheder for at indgå bindende forhåndsftaler om kompensation med henblik på en eventuel senere skilsmisse. I denne sammenhæng er der udarbejdet en problemformulering, der lyder som følgende:

”En analyse af ægtefællers muligheder for med bindende virkning at indgå indbyrdes forhåndsftaler vedrørende kompensation samt disse aftalers behandling på skifte som følge af skilsmisse eller separation”

1.3. Afgrænsning af afhandlingens emne

Af forståelses- og omfangsmæssige hensyn, skal det indledningsvist præciseres, at afhandlingen hovedsageligt tager sigte på at analysere hvilke økonomiske *forhåndsftaler* ægtefæller kan indgå om kompensation, som kun skal gælde på et eventuelt separations- eller skilsmisseskitte. Indgåelse af *aktuelle* aftaler om kompensation, dvs. aftaler der indgås i forbindelse med en nærtstående separation eller skilsmisse, falder således uden for afhandlingens analyse. Udgangspunktet for aktuelle aftaler er i modsætning til forhåndsftaler, at de gyldigt kan indgås. En indledningsvis afgrænsning er herefter relevant. I første omgang bør der foretages en vurdering af aftalesituationen. Tidsmæssigt kan det - for at der kan siges at være tale om en aktuel aftale - ikke nødvendigvis kræves, at ægtefællerne rent faktisk har truffet beslutningen om separation eller skilsmisse, men en vis sandsynlighed for, at en separations- eller skilsmissesituation er nært forestående, må efter omstændighederne være tilstrækkelig.⁴ En forhåndsftale kan følgelig defineres som en aftale, der ikke er indgået i forbindelse med en aktuel skiftesituation. Ægtefællers mulighed for at indgå *aktuelle aftaler* behandles herefter ikke yderligere.

I overensstemmelse med afhandlingens sigte analyseres det kun, hvorvidt det er muligt at indgå forhåndsftaler om kompensation mellem *ægtefæller*. Kompensationsaftaler, der indgås mellem *ugift samlevende*, falder således uden for afhandlingens analyse.

Hvor andet ikke er udtrykkeligt nævnt, forudsættes det i det følgende, at der er tale om en forhåndsftale om kompensation, som kun skal gælde på *skifte som følge af separation eller skilsmisse*. Kompensationsaftaler der udelukkende skal gælde på *dødsboskitte*, falder dermed uden for afhandlingens analyse.

1.4. Opbygning

Til belysning af problemstillingen, vil afhandlingen i kapitel 2 indledes med en kort redegørelse samt afgrænsning af den generelle aftalefrihed i dansk ret. I kapitel 3 redegøres indledningsvist for retsstillingen vedrørende aftalefrihed i dansk ægteskabsret, som tager udgangspunkt i en redegørelse af ægtefællers mulighed for at indgå formueretlige aftaler jf. RVL § 29 samt forhåndsftaler om formueordningen jf. RVL § 28. Afslutningsvist redegøres kort for hjemmelskravet og formueordningsreglernes præceptivitet.

⁴ Se formueordninger s. 207.

I kapitel 4 vil der på baggrund af afhandlingens redegørende del foretages en analyse af ægtefællers muligheder for at indgå bindende forhåndsftaler om kompensation. Afsnittet indledes med en analyse af hjemmelsgrundlaget med udgangspunkt i RVL §§ 28 og 29. Dernæst foretages en afgrænsning af begrebet kompensation for derigennem at klarificere hvilke aftaler, der falder inden for afhandlingens analyse. Efterfølgende analyseres kompensationsaftalers lovlighed i relation til RVL § 28 og ÆFSL § 67. Afsnittet vedrørende lovligheden i relation til RVL § 28 indeholder dels en analyse af kompensationsaftalers behandling ved aftalens indgåelse, herunder i forbindelse med tinglysning og dels en analyse af kompensationsaftalers behandling på skifte som følge af separation eller skilsmisse. Retsstillingen vil løbende blive underbygget af illustrativ retspraksis.

I kapitel 5 foretages en analyse af retsvirkningerne både såfremt en kompensationsaftale afvises fra tinglysning, men også såfremt en kompensationsaftale erklæres ugyldig i forbindelse med separations- eller skilsmissekiftet. I kapitel 6 analyseres og vurderes AFTL § 36's betydning for indgåede kompensationsaftaler. Kapitlet vil hovedsageligt have til formål at klarlægge omfanget af samspillet mellem den almindelige aftaleret og familieretten med henblik på at analysere, i hvilket omfang AFTL § 36 kan tilsidesætte en indgået, herunder tinglyst forhåndsftale om kompensation. Afslutningsvist i kapitel 7 vil der med udgangspunkt i lovforslag af 29.03.17 til Lov om ægtefællers økonomiske forhold foretages en perspektivering samt vurdering af, om der bør indsættes en direkte lov-hjemmel til indgåelse af forhåndsftaler om kompensation samt hvorvidt de aftalemæssige tiltag i lovforslaget løser ægtefællers behov for at indgå aftaler med kompenserende formål.

1.5. Metode

Afhandlingens juridiske fremstilling tager sit teoretiske udgangspunkt i den traditionelle retsdogmatiske metode og søger at beskrive, systematisere og analysere gældende ret med henblik på besvarelse af ovenstående problemstilling.⁵ Afhandlingen vil blive baseret på en analyse af relevante retskilder, herunder lovgivning, lovforarbejdere, lovforslag, retspraksis, betænkninger og juridisk litteratur. Det var hensigten at inddrage nordisk ret og retspraksis som komparativt grundlag, men af omfangsmæssige hensyn er dette udeladt.

2. Introduktion til aftalefriheden i dansk ret

2.1. Afgrænsning af aftalefrihed i dansk ret

Der hersker i dansk ret et udgangspunkt om aftalefrihed. Der eksisterer ingen almengyldig aftaleretlig definition af, hvad der ligger i begrebet aftalefrihed, men grundsætningen indebærer i almindelighed, at der består en ret til at indgå juridisk bindende aftaler. Aftaler som udgangspunkt er bindende, udspringer af aftalelovens regler samt almindelige obligationsretlige regler og er desuden lovfæstet i AFTL § 1 samt Danske Lov 5-1-1 og

⁵ Retsfilosofi, retsvidenskab og retskildelære, s. 212 og 226.

5-1-2. Grundsætningen om aftalefrihed bygger på et liberalistisk grundsyn, hvor muligheden for at indgå en indbyrdes, frivillig aftale er central. Det betyder, at den enkelte frit kan vælge om, og på hvilke vilkår, han vil forpligte sig over for andre. Dette udgangspunkt fraviges dog i tilfælde, hvor loven hjemler undtagelser. Adskillige love begrænser gennem præceptive regler aftalefriheden, hvilket tvinger aftalens parter til at forholde sig til loven, så de sikrer sig, at aftalen ikke er stridende mod gældende lovgivning og dermed kan statueres ugyldig. I det følgende foretages en afgrænsning af aftalefriheden i relevant lovgivning inden for dansk ægteskabsret, i denne sammenhæng navnlig RVL.

3. Særligt om aftalefrihed i dansk ægteskabsret

3.1. Lovgrundlaget

Formueforholdet mellem ægtefæller reguleres hovedsageligt af RVL, der i det væsentligste fremstår uændret siden dens vedtagelse i 1925. RVL er baseret på ”Udkast til Lov om Ægteskabets retsvirkninger” fra 1918⁶ udarbejdet af en nedsat Familieretskommission.

3.2. Lovgivningen i hovedtræk

3.2.1. Formueretlige aftaler, jf. RVL § 29

I dansk ægteskabsret eksisterer en vidtgående aftalefrihed, hvilket bevirker, at ægtefæller i høj grad har mulighed for at indgå indbyrdes aftaler med retsvirkninger over for hinanden og omverdenen. Den formelle hjemmel til at ægtefæller kan indgå formueretlige aftaler findes i RVL § 29, hvorefter ægtefæller, med de begrænsninger, som følger af loven, har mulighed for at indgå retshandler med hinanden om ejendele, som de råder over, og pådrage sig forpligtelser for hinanden. Ægtefæller kan således gennem indbyrdes aftaler indgå almindelige formueretlige retshandler, f.eks. købsaftaler, låneaftaler, samt leje- og arbejdsaftaler. RVL § 29, der er et udtryk for en almindelig aftalefrihed, har følgende ordlyd:

§ 29. Ægtefæller kan med de begrænsninger, som loven medfører, indgå retshandler med hinanden om ejendele, som nogen af dem råder over, og pådrage sig forpligtelser overfor hinanden.

Denne aftalefrihed er ikke desto mindre underlagt visse begrænsninger, dels som følge af almindelige formueretlige principper og dels som følge af ægteskabslovgivningen, herunder særligt RVL og ÆFSL. Indskrænkningen af aftalefriheden fremgår direkte af RVL § 29's ordlyd, jf. ”de begrænsninger som loven medfører”. Disse begrænsninger følger dels af positive lovbestemmelser og dels modsætningsvist af lovbestemmelser.⁷ Særlige indskrænkninger gør sig gældende vedrørende ægtefællers muligheder for at indgå aftaler

⁶ 1918-udkastet.

⁷ Se for nærmere eksempler Familieret 2012, s. 214.

om formueordningen, idet aftalemulighederne som følge af de præceptive formueordningsregler er begrænset til de i loven tilladte formueordninger og de dertilhørende normale retsvirkninger.⁸

3.2.2. Forhåndsftaler om formueordningen, jf. RVL § 28

Udgangspunktet ifølge RVL findes i RVL § 15, stk. 1, hvorefter alt, hvad ægtefællerne ejer ved ægteskabets indgåelse eller senere erhverver, indgår i almindeligt formuefællesskab mellem dem, for så vidt det ikke er gjort til særeje, jf. RVL § 28. Ved ægteskabets ophør indgår værdien af fællesejeaktiverne i en lighedeling, medmindre undtagelse har særlig lovhjemmel, jf. RVL § 16, stk. 2.⁹

RVL §§ 28-28b fastlægger rammerne for ægtefællers aftaleindgåelse om formueordningen. I RVL § 28, stk. 1 er det opregnet, hvilke særejeaftaler ægtefæller kan indgå, mens RVL § 28, stk. 2 præciserer, i hvilket omfang ægtefællerne kan begrænse disse særejeaftaler. Ønsker ægtefællerne at holde hele eller dele af formuen uden for lighedelingen, må de benytte sig af de i RVL § 28 opregnede muligheder. Indgås en særejeformueordningsaftale, er den dertil knyttede retsvirkning, at der ikke skal ske deling af særejet på et separations- eller skilsmissekifte, jf. RVL § 28.

3.2.3. Hjemmelskrav - præceptivitet

Spørgsmålet om aftalefrihedens grænser i relation til formueordningsaftaler har en nær sammenhæng med spørgsmålet om, hvorvidt sådanne kræver en eksplicit og tydelig lovhjemmel. Som allerede nævnt kræves det, at der foreligger en særlig lovhjemmel, såfremt lighedelingsreglen i RVL § 16, stk. 2 skal fraviges. I *bet. 716/1974 s. 19-20* anføres, at der ikke bør være adgang til at indsætte særlige betingelser i ægtepagter, og at dette bør finde udtryk i lovteksten ved, at de tilladte betingelser og tidsbegrænsninger opregnes udtrykkeligt i lovskitsens § 17, stk. 2.¹⁰ Det må antages, at være et udtryk for, at kun formueordninger, der positivt og tilmed ”udtrykkeligt” er opregnet i loven er tilladte.¹¹ Ægtefæller kan således alene indgå aftaler om de formueordninger, som direkte er omtalt af RVL, eller som kan rummes af bestemmelsen ved en fortolkning af denne. Hjemmelskravets eksistens er da også fastslået i U. 1998.1674 H, idet Højesteret udtalte, at »en aftale om en individuel formueordning må have sikker hjemmel i § 28«. Har en formueordningsaftale ikke sikker hjemmel i loven, er den derfor ikke tilladt.¹²

⁸ Se hertil Formueordninger, s. 231 og Familieret 2012, s. 214.

⁹ Se hertil RVL-kommentar, s. 223.

¹⁰ *Bet. 716/1974*, s. 19-20.

¹¹ Se hertil Formueordninger, s. 41 Familieret 2003, s. 367, Familieret 2012, s. 133.

¹² Se hertil Formueordninger, s. 41. Afhandlingen af bl.a. anmeldt i U.2002B.421 - Formueordninger mellem ægtefæller af Torsten Iversen s. 2, hvori anføres, at det synspunkt, at en formueordning mellem ægtefæller skal have *hjemmel* i loven utvivlsomt er rigtigt, jf. U 1998.1674 H. Se dog også T:FA2002.159, s. 1, hvor det modsætningsvist anføres, at de kortfattede bemærkninger til særejereformen tager et andet udgangspunkt. I bemærkningerne til særejereformen anføres, at der gælder visse begrænsninger med hensyn til, hvilke formueordninger ægtefæller kan aftale, og at en sådan ordning er »helt ude af takt med tiden«, hvorfor det foreslås, at reglerne om formueforholdet mellem ægtefæller liberaliseres. Der henvises i bemærkningerne til *bet. nr. 716/1974*, s. 9 og 17, hvori er angivet, at der »skal være vidtgående adgang for

Den omstændighed, at der eksisterer et hjemmelskrav må medføre, at RVL gør udtømmende op med de aftalemuligheder, ægtefællerne har vedrørende formueordningen.¹³ Loven opstiller i RVL §§ 28-28b positivt, hvilke forhåndsftaler om formueordningen ægtefæller kan indgå, og det vil derfor savne mening, hvis ægtefæller gyldigt kan indgå øvrige aftaler om formueordningen. Skal formueordningssystemet give mening, må formueordningsreglerne ligeledes være *præceptive* i den forstand, at ægtefæller ikke gyldigt kan fravælge de til formueordningen knyttede retsvirkninger.¹⁴ Det fremgår da også af forarbejderne til RVL af 1925, at *lovens regler* om formueforholdet mellem ægtefæller ikke kan fraviges ved aftale mellem parterne.¹⁵

4. Forhåndsftaler om kompensation

4.1. Formål og retsvirkninger

En kompensationsaftale der stiftes uden tilknytning til en aktuel skiftesituation med det særlige formål at afbøde virkningen af ægtefællernes måde at indrette sig økonomisk på, tiltræder i den familieretlige litteratur en særlig omdiskuteret rolle.¹⁶ En kompensationsaftale er karakteriseret ved, at en ægtefælle oppebærer en økonomisk godtgørelse i tilfælde af separations- eller skilsmissekifte med det formål at afbalancere den i ægteskabet valgte særejeformueordning. På separations- eller skilsmissekiftet vil ægtefællerne hver udtage deres særeje, mens én af ægtefællerne - ofte den mindst formuende - vil oppebære en kompensation i henhold til den indgåede kompensationsaftale.

Forhåndsftaler om kompensation er særegne, fordi kompensationsbeløbet fastsættes lang tid før, konsekvenserne heraf viser sig. Ægtefæller har sjældent en reel mulighed for at forudse, hvordan deres respektive formueforhold vil udvikle sig, og derfor kan det nemt tænkes, at ægtefællerne kommer til at stå i en utilsigtet situation i relation til den økonomiske deling på tidspunktet for separations- eller skilsmissekiftet. Det er netop sådanne konstruktioner, der rummer en risiko for, at overskueligheden går tabt, man ønsker at undgå ved at skabe klare rammer for ægtefællers aftalemuligheder i RVL.¹⁷

ægtefæller til at aftale individuelle ordninger«. At man med bet. 716/1974 havde til hensigt, at udvide aftalefriheden kan ikke anfægtes. Den omstændighed, at udvalget positivt tager stilling til i hvilket omfang, der kan indgås aftaler der fraviger lovens lighedingsprincip, må dog være en klar indikation af, at aftalefriheden er underlagt begrænsninger.

¹³ Se også familieretten 1986, s. 374.

¹⁴ Skilsmisseret 2012, s. 275 og 283, Formueordninger, s. 9, Formueordninger kap. 3, Skilsmisseret 2017, s. 322, Familieret 1971 s. 87 samt Familieret 1971, s. 87-89. At lovens formuesystem er præceptivt fremgår af 1918-udkastets § 38, stk. 2, se 1918-udkastet s. 11, men er efterfølgende udgået ved rigsdagsbehandling, da den blev anset som værende overflødig, se RT 1924-25, Tillæg A, I, s. 2872.

¹⁵ 1918-udkastet § 38, stk. 2, sp. 11.

¹⁶ Se bl.a. Skilsmisseret 2017, s. 318-323, Formueordninger, s. 240 ff., Familieretten, 2017, s. 233, Familieformueretten, s. 227, Familieretten 2001, s. 184-194 mv.

¹⁷ Se bl.a. *bet. 716/1974, s. 47-48*, hvor det anføres, at formuesystemet let bliver uoverskueligt og vanskeligt at arbejde med, og at regler, der åbner mulighed for at fravige lovens delingsregler - helt eller delvist - vil bevirke, at det bliver vanskeligt for ægtefællerne på forhånd at beregne, hvorledes deres økonomiske situation bliver efter ægteskabets ophør.

Realiteten heraf kan illustreres ved følgende eksempel.

Eksempel

Et ægtepar opretter ved ægteskabets indgåelse en ægtepagt, hvorefter der skal være skilsmisssæreje i ægteskabet. M har en formue på 2.000.000 kr. H har ingen formue. Derfor aftaler ægtefællerne ved ægtepagt, at H skal oppebære en kompensation på 200.000 kr. i tilfælde af separation eller skilsmisse. Efter 30 års ægteskab bliver ægtefællerne skilt. På det tidspunkt har M en formue på 20.000.000 kr. H har stadig ingen formue. H har passet ægteparrets 2 børn og arbejdet på nedsat tid for at M kunne passe sin direktørstilling.

Eksemplet er et udtryk for, at det er yderst vanskeligt på forhånd at vurdere, hvad der vil udgøre en rimelig kompensation efter 30 års ægteskab. Ovenstående situation kan næppe betegnes som værende rimelig. Situationen kunne velsagtens udvikle sig anderledes. Har M 20.000.000 kr. ved ægteskabets indgåelse, mens H har 0 kr., og aftales det, at H skal oppebære en kompensation på 1.000.000 kr. ved et eventuelt skifte, kan konstruktionen således være ligeså urimelig, såfremt M's formue er faldet til 1.000.000 kr. på tidspunktet for skilsmissen.

Gyldigheden af kompensationsaftaler der indgås før eller under ægteskabet, beror navnlig på de materielle regler om ægtefællers aftaleindgåelse i RVL.

4.2. Hjemmelskrav

Forhåndsftaler om kompensation er ikke lovreguleret. Hvorvidt der er hjemmel i RVL til at indgå kompensationsaftaler, må afhænge af, hvorledes disse aftaler kvalificeres.

Indgår ægtefæller en forhåndsftale om kompensation, vil ægtefællerne i realiteten *tilvælge* en særejeformueordning, men *fravælge* særejeformueordningens centrale retsvirkninger - at der ikke skal ske deling på et skifte. Qua formueordningsreglernes præceptivitet kan en sådan aftale som udgangspunkt ikke gyldigt indgås.

Aftaler, der indebærer en fravigelse af den valgte formueordning, kan være vanskelige at afgrænse fra almindelige formueretlige aftaler. Førstnævnte aftale, der udelukkende kan indgås af ægtefæller, har karakter af en familieformueretlig aftale. Hvorvidt en forhåndsftale om kompensation skal kvalificeres som en familieformueretlig aftale, der udgør en fravigelse af den valgte formueordnings retsvirkninger, eller en egentligt formueretlig aftale mellem ægtefæller, hvis generelle gyldighed er funderet direkte i RVL § 29, vil analyseres i det følgende.

Afgrænsningen af almindelige formueretlige aftaler og familieformueretlige aftaler lader

sig ikke entydigt definere.¹⁸ Det synes nærliggende at konstatere, at formueretlige aftaler kan kategoriseres som aftaler med et økonomisk indhold, der ikke nødvendigvis forudsætter, at aftalens parter er ægtefæller.¹⁹ Er aftalen derimod en formueretlig aftale - idet den vedrører økonomiske forhold - som *kun* kan indgås mellem ægtefæller, foreligger der en familieformueretlig aftale. Sammenholdes denne teoretiske definition med retspraksis på området, må udgangspunktet for grænsedragningen herefter være, at familieformueretlige aftaler bl.a. kan karakteriseres som økonomiske aftaler, ægtefæller indgår vedrørende den i ægteskabet valgte formueordning og dennes retsvirkninger. Indgås en kompensationsaftale mellem ægtefæller, må den i hvert fald kategoriseres som en familieformueretlig aftale, såfremt den *kun skal have virkning enten i tilfælde af separation eller skilsmisse eller i tilfælde af en ægtefælles død*, idet det netop kun er ægtefæller, der kan betinge aftaler af disse tidspunkter. Ægtefæller vil således efter omstændighederne kunne indgå en almindelig formueretlig aftale om et beløb (en kompensation, erstatning, løn mv.), som ikke er knyttet til deres ægtefællerrelation, men derimod til et formueretligt forhold - *det må dog som minimum kræves, at beløbets forfaldstidspunkt gøres uafhængigt af separation, skilsmisse eller død*.²⁰

Illustrerende for retsstillingen mellem formueretlige aftaler og familieformueretlige aftaler er U 1996.1401 V. M havde givet tilsagn om, at betale H 75.000 kr. pr. år ægteskabet havde været i tilfælde af, at ægteskabet blev opløst ved separation eller skilsmisse. Ægtefællerne havde ved ægtepagt aftalt fuldstændigt særeje i ægteskabet. Efter ægteskabet var ophørt, anlagde H sag med påstand om, at M tilpligtedes at betale et samlet beløb på 450.000 kr. Landsretten kvalificerede aftalen som en familieformueretlig aftale, idet der særligt lagdes vægt på, at aftalen kun skulle have virkning i tilfælde af skilsmisse. »*Erklæringen må derfor betragtes som en familieretlig disposition, der skal opfylde de særlige krav, der stilles til sådanne dispositioner, i lov om ægteskabets retsvirkninger*«. Det synes da også, at det være den korrekte måde at kvalificere aftalen på. En forhånds aftale om kompensation som alene skal gælde på et eventuelt separations- eller skilsmisseskitte, må kvalificeres som værende en familieformueretlig aftale.

Hvorvidt en aftale betegnes som en formueretlig aftale eller en familieformueretlig aftale, er *illustrerende for problemstillingen*, men er *ikke i sig selv afgørende for retsstillingen*; Kan en aftale betegnes som en familieformueretlig aftale, herunder en aftale om formueordningen, må *hjemmelskravet*, herunder den omstændighed, at formueordningsreglerne er *præceptive*, iagttages. Ægtefæller kan kun indgå aftaler om formueordningen og disses

¹⁸ Om uklarheden vedrørende sondringen mellem aftaler af familieformueretlig karakter og formueretlige aftaler se desuden Skilsmisseret 2017, s. 323 ff. og Formueordninger, s. 231.

¹⁹ Se også NOU 1979:32 Innstilling til ny ekteskapslov del II s. 42, Skilsmisseret 2017, s. 312 og Formueordninger, s. 198.

²⁰ Se formentlig formueordninger s. 222 sammenholdt med s. 242. Har kompensationen ikke et udgangspunkt i et formueretligt forhold, må aftalen efter omstændighederne kunne betragtes som en gaveoverdragelse, såfremt denne kan kræves indfriet uafhængigt af separation, skilsmisse og død. Sondringen er genstand for diskussion i afsnit 4.3.1. og 4.3.2., hvor kompensationsaftaler afgrænses overfor gaveoverdragelser og lønaftaler.

retsvirkninger, som er hjemlet i RVL. Kan en aftale måske nok betegnes som en formueretlig aftale, må RVL § 29 udgøre den nødvendige - men efter omstændighederne ikke altid tilstrækkelige - hjemmel, såfremt det viser sig, at aftalen er i strid med formueordningsreglerne. Skal en formueretlig aftale med hjemmel i RVL § 29 således anerkendes som værende gyldig, *må den som minimum holde sig inden for rammerne af det præceptive formueordningssystem*. Den primære begrundelse herfor er funderet direkte i RVL § 29's ordlyd, "de begrænsninger som loven medfører". Som allerede nævnt udgør formueordningsreglerne i RVL § 29's forstand *en sådan begrænsning*.²¹

VLD af 09.09.16 er illustrerende.²² Sagen angik spørgsmålet om, hvorvidt H i forbindelse med ægtefællernes skilsmisse havde et kompensationskrav mod M i henhold til aftale herom i ægtefællernes ægtepagt. Skifteretten fandt ikke anledning til at tage M's påstand om ægtepagtens ugyldighed til følge, idet det bemærkedes: *»Skifteretten finder ikke, at parternes kompensationsaftale efter sin karakter og sit indhold fraviger retsvirkningerne af særejet på en sådan måde, at den er ugyldig som stridende imod retsvirkningslovens § 28«*. Skifteretten henviste herefter til RVL § 29, og udtalte hertil: *»Efter retsvirkningslovens § 29 kan ægtefæller med de begrænsninger, som loven medfører, indgå retshandler med hinanden om ejendele, som nogen af dem råder over, og pådrage sig forpligtelser overfor hinanden«*. Afgørelsen må antages at være udtryk for, at den generelle hjemmel i RVL § 29 udgjorde en tilstrækkelig lovhjemmel. Den omstændighed, at skifteretten henviste til RVL § 28 kan dog muligvis indikere, at der ville have forelagt "en sådan begrænsning, som loven medfører", såfremt skifteretten havde vurderet, at aftalen var i strid med RVL § 28.

Dommen blev anket til Vestre Landsret, hvor flertallet (2 dommere), modsat Skifteretten, fandt, at aftalen *»reelt er en aftale om compensation ved separation eller skilsmisse og fraviger dermed retsvirkningerne af den formueordning om skilsmissesæreje, som parterne har valgt i ægtepagten. Denne fravigelse har ikke hjemmel i retsvirkningslovens § 28 og er derfor ugyldig«*

Landsrettens domspræmisser er i overensstemmelse med ovenstående betragtninger. Der er blandt de tre dommere enstemmighed om, at vurderingen afhænger af, om der er hjemmel i RVL § 28 til at indgå kompensationsaftalen. Landsretten henviser ikke til RVL § 29, hvilket indikerer, at RVL § 29 står perifert i forhold til RVL § 28. Det kan herefter udledes, at *uanset om aftalen efter omstændighederne har formueretlig eller familieformueretlig karakter, afhænger den retlige vurdering af aftalens gyldighed i sidste ende af, om aftalen er i overensstemmelse med de præceptive formueordningsregler*.

I *Familieretten 2017*, s. 229-233 og *Skilsmisseret 2012*, s. 283 diskuteres det, om der

²¹ Se bl.a. *Formueordninger*, s. 231 og *Familieret 2012*, s. 214.

²² V. L. B-1848-15 som er en anket skifteretsdom, afsagt d. 2. november 2015, sags.nr. BS SKSæ-1297/2014.

kræves en eksplicit, tydelig lovhjemmel eller om den generelle hjemmel i RVL § 29 sammenholdt med almindelige formueretlige principper udgør den fornødne hjemmel til indgåelse af forhåndsftaler om kompensation. På baggrund af ovenstående kan dette ikke tiltrædes. Såfremt forhåndsftaler om kompensation skal anerkendes som værende gyldige, kræves det, at der er en hjemmel i RVL § 28. Der skal altså foreligge en aftale om en lovlig formueordning der tilmed har retsvirkninger, der ikke fraviger de almindelige retsvirkninger af den valgte formueordning. Formueordningssystemet og dets tilladte modeller i RVL § 28 udgør netop en undtagelse til hovedreglen om ægtefællers aftalefrihed, jf. ordlyden i RVL § 29 ”*med de begrænsninger, som loven medfører*”. I kraft heraf udgør RVL § 29 samt almindelige formueretlige principper udelukkende en hjemmel til ægtefællers aftaler, såfremt disse ikke udtrykkeligt er udelukket efter de øvrige regler i RVL, herunder RVL § 28. Skal ægtefæller gyldigt kunne indgå forhåndsftaler om kompensation betinget af separations- eller skilsmissekifte, skal der være hjemmel i RVL § 28, jf. nærmere nedenfor i afsnit 4.4.2.

4.3. Afgrænsning

Inden for juraen benyttes begrebet *kompensation* sædvanligvis i forbindelse med erstatningsretlige betragtninger, herunder ved tab, mangler og uheld. Begrebet anvendes imidlertid også i relation til familieretlige betragtninger, idet en kompensation kan gives for at genoprette en økonomisk balance mellem ægtefællerne. Klare eksempler herpå findes i RVL, f.eks. RVL § 16 d om fællesskabskompensation, RVL § 16 e om rimelighedskompensation. På tilsvarende vis anvendes kompensationsbetragtninger i ÆFSL § 67, hvorefter den ene ægtefælle skal betale en kompensation til den anden ægtefælle for at undgå, at denne stilles urimeligt ringe. Denne familieretlige forståelse af begrebet *kompensation* videreføres i følgende analyse, omend det bør præciseres, at forhåndsftaler om kompensation er særegne, idet kompensationen aftales uden tilknytning til en aktuel skiftesituation.

På trods heraf synes domstolene undertiden at have vanskeligheder ved at foretage en retlig kvalifikation af, om der foreligger en kompensationsaftale. Afsnittet indledes derfor med en afgrænsning af, hvorvidt en given aftale kan karakteriseres som en kompensationsaftale. Til illustration og besvarelse af problemstilling inddrages illustrerende eksempler fra retspraksis. Nedenfor er opregnet to tilfælde, hvor sondringen har vist sig som værende uklar i retspraksis. Formålet med sondringen er at afgrænse, hvornår der foreligger en forhåndsftale om kompensation, som dermed er omfattet af afhandlingens analyse.

4.3.1. Sondring imellem kompensationsaftaler og gaveoverdragelser

Indledningsvist bør det fremhæves, at tilfælde hvor det er åbenbart, at der overdrages en gave, falder uden for analysen i følgende afsnit. Inden for dette afsnits analyse falder herefter alene aftaler, hvor sondringen fremstår tvivlsom. Det drejer sig særligt om ægtefællers aftaler om overførsel af pengebeløb samt ægtefællers aftaler om at etablere et indbyrdes gældsmellemværende.

Forhåndsftaler om kompensation kan ligne gaveoverdragelser, idet der i begge tilfælde overdrages et beløb fra den ene ægtefælle til den anden ægtefælle. Ved en analyse af, om en given aftale har karakter af en gaveoverdragelse eller en kompensationsaftale, må der tages udgangspunkt i gavedefinitionen. En sådan almenyldig definition fremgår ikke af RVL eller af dennes forarbejder. På baggrund af teori og retspraksis må det dog antages, at en gave sammenfattende kan betegnes som *»en vederlagsfri overdragelse til eje af en formuedel, således at ydelsen erlægges på giverægtefællens bekostning og med gavehensigt, idet den ikke sker til opfyldelse af en retspligt, herunder en underholdsforpligtelse, eller til opfyldelse af en såkaldt moralsk pligt.«*²³

Sondringen imellem hvornår der foreligger en gaveoverdragelse eller en kompensationsaftale, skal i særdeleshed søges besvaret ved en analyse af domspraksis. I

U 1996.1401 V vedrørende spørgsmålet om gyldigheden af en kompensationsaftale udtalte byretten: *»Idet erklæringen er afgivet med henblik på at sikre sagsøgeren i tilfælde af ægteskabets ophør og efter bevisførelsen må ses som en kompensation for sagsøgerens mistede opsparemuligheder efter opgivelsen af hendes ansættelsesforhold, kan sagsøgtes tilsagn ikke anses for en gave, der i medfør af lov om ægteskabets retsvirkninger § 30 kræver ægtepagt.«* Præmisserne synes i høj grad at være centreret om det forhold, at beløbet ifølge erklæringen udelukkende skulle betales i tilfælde af ægteskabets ophør. Skal overførslen således udelukkende foretages med henblik på separation eller skilsmisse, vil den som udgangspunkt ikke blive betragtet som en gave.²⁴

Afgørende synes endvidere at være ægtefællernes *hensigt og formål* med aftalen. En kompensation kan anses som værende en godtgørelse for ægtefællernes måde at indrette sig på - i ovenstående sag en kompensation for H's mistede opsparemuligheder. En gaveoverdragelse foretages derimod med gavehensigt, og uden at der foreligger en moralsk pligt hertil. Indgås en aftale om et beløb, som udelukkende forfalder ved separation eller skilsmisse, og som ikke kan oppebæres når som helst, vil overdragelsen miste sin gavehensigt, idet den tidsmæssige forfaldsbetingelse tilsiger, at overdragelsen er givet med det formål at kompensere ægtefællen. Er overdragelsen tilmed indgået som et led i en form for gensidig bebyrdende aftale, hvor en ægtefælle må erlægge en modydelse, f.eks. i form af hus- og omsorgsarbejde, vil aftalen utvivlsomt falde uden for gavebegrebet, idet der heller ikke her foreligger en egentlig gavehensigt²⁵, jf. ovenstående gavedefinition.

Grænsen mellem kompensationsaftaler og gaveoverdragelser er i et vist omfang uklar, såfremt ægtefæller etablerer et indbyrdes gældsmellemværende.²⁶ Afgørende faktorer for den retlige kvalifikation heraf er ligeledes *hensigten og formålet, mellemværendets underliggende forhold samt forfaldstidspunktet*.

²³ Familieretten 1990, s. 141. Definitionen er i overensstemmelse med Familieret 2003, s. 482 og RVL-kommentar, s. 247. Vedrørende gavebegrebet se generelt Gavebegrebet, særligt s. 128 ff.

²⁴ Se også RVL-kommentar, s. 248.

²⁵ Familieformueretten, s. 227, fodnote 43.

²⁶ I det følgende henvises i det hele taget til formueordninger, s. 246-247.

Er gælden således etableret uden tilknytning til et reelt underliggende formueretligt forhold, kan gældsmellemværendet som udgangspunkt kvalificeres som en gave disposition. Har gælden derimod et udgangspunkt i et formueretligt forhold, f.eks. lån, salg, leje eller lign., der tilmed kan kræves indfriet uafhængigt af separation, skilsmisse og død, vil der foreligge en almindelig formueretlig aftale. Etablerer ægtefællerne et gældsmellemværende, der ikke har nogen tilknytning til et reelt formueretligt forhold, og hvis forfaldstidspunkt i øvrigt er betinget af separation, skilsmisse eller død, foreligger der en aftale om at fravige de præceptive delingsregler, herunder f.eks. en forhånds aftale om kompensation. Gyldigheden heraf skal herefter vurderes efter de præceptive formueordningsregler i RVL.

Sidstnævnte situation forelå i T:FA2013.20 VLK (FM 2012.196 VLK). Ægtefællerne havde oprettet en ægtepagt, hvori H ifølge ægtepagtens § 2 benævnt ”*Gaveoverdragelse*” skulle have et kompensationsbeløb på 500.000 kr. efter den dagældende ægteskabslov § 56 (den nugældende ÆFSL § 67). Kompensationsbeløbets formål var at afbøde, at M havde et særeje, der var betydeligt større end H’s. M overdrog ved ægtepagt et nyoprettet gældsbrev lydende på 500.000 kr. til H, som ifølge ægtepagten skulle være H’s skilsmis sesæreje. Det fremgik af det overtagne gældsbrev, at det vedrørte et rente- og afdragsfrit lån ydet fra H til M, og at der var tale om et anfordringstilgodehavende. Lånet forfaldt til fuld indfrielse i tilfælde af ægtefællernes død, separation eller skilsmisse.

Tinglysningsretten afviste tinglysning af ægtepagten i sin helhed med følgende begrundelse: »Ifølge ægtepagtens ordlyd er der tale om en kompensation ved separation, og denne kompensation skal være hustruens skilsmis sesæreje. Det er Tinglysningsrettens opfattelse, at en sådan aftale ikke kan indgås efter retsvirkningslovens § 28, jf. TfA.2008.253/1 V«. Gældsbrevet er overdraget med det formål, at det skulle kompensere H for den manglende lighedeling af M’s betydelige særejeformue. Der er ikke tale om en almindelig formueretlig aftale, idet mellemværendet ikke har et udgangspunkt i et formueretligt forhold. Hertil kommer, at lånet kun kunne kræves indfriet i tilfælde af separation, skilsmisse eller død, og der foreligger derfor heller ikke en gaveoverdragelse. Aftalen må derimod anses for værende et forsøg på at indgå en forhånds aftale om kompensation, som kun forfalder ved separation, skilsmisse eller død - *et forsøg på at fravige de gældende delingsregler i henhold til den af ægtefællerne valgte særejeformueordning*. En aftale der forfalder ved ”død, separation eller skilsmisse” er således en klar indikation af, at aftalen er indgået med henblik på at sikre en ægtefælle i tilfælde af ægteskabets ophør.

Begrundelsen for ægtepagtens afvisning angår både materielle og formelle betragtninger. De materielle betragtninger knytter sig til ægtepagtens indhold; Definitionen på et anfordringstilgodehavendes er, at der foreligger et tilgodehavende beløb, som en kreditor kan kræve, at debitor indbetaler til enhver tid. Et anfordringstilgodehavende vil være en almindelig (gyldig) gaveoverdragelse, såfremt gælden kan kræves indfriet uafhængigt af

separation, skilsmisse eller død og såfremt det ikke har et regulært formueretligt udgangspunkt. I ovenstående sag er det således ikke anfordringstilgodehavendet i sig selv, der begrundes tilsidesættelsen, men selve dét, at forfaldstidspunktet gøres betinget af død, separation eller skilsmisse. Dertil kommer, at det ikke angives, om gældsbrevet *udelukkende* forfalder i tilfælde af parternes død, separation eller skilsmisse. Landsretten udtaler hertil: »Hvis der er tale om en gaveoverdragelse, som kærende gør gældende, må det oplyses, hvornår gældsbrevet forfalder, herunder om dette alene forfalder ved separation«. Havde ægtefællerne aftalt, at H kunne kræve gældsbrevet indfriet *til enhver tid*, ville anfordringstilgodehavendet dermed kunne kvalificeres som en gaveoverdragelse. Ifølge retten må det komme ægtefællerne til skade, at ægtepagtens materielle indhold kan anses for værende utilstrækkeligt.²⁷

De formelle betragtninger knytter sig til den manglende iagttagelse af, at en gave, der ikke er sædvanlig, skal overdrages ved en tinglyst gaveægtepagt, jf. RVL § 30, jf. § 37.²⁸ Skulle aftalen derfor reelt kunne betegnes som en gaveoverdragelse, ville det - foruden ovenstående ændringer i det materielle indhold - kræve, dels at anfordringstilgodehavendet var tinglyst som en gave, jf. RVL § 30, og dels at beløbet var tinglyst som H's særeje, jf. RVL § 28, stk. 1, nr. 1, såfremt ægtefællerne havde til hensigt, at beløbet skulle være H's skilsmissesæreje.

På baggrund af ovenstående kan det konkluderes, at den retlige kvalifikation af en aftale/overdragelse afhænger af aftalens hensigt og formål, det underliggende forhold samt forfaldstidspunkt. Det afgørende må være, om aftalen er indgået med henblik på at kompensere en ægtefælle for den i ægteskabet valgte formueordning eller ægtefællernes måde at indrette deres ægteskab på.

4.3.2. Sondring imellem kompensationsaftaler og betaling for udført arbejde

Lønftaler mellem ægtefæller har ofte nær tilknytning til det skatteretlige område, hvor den formelle hjemmel til at indgå en egentlig lønftale mellem ægtefæller med sædvanlige skatteretlige retsvirkninger findes i KSL § 25 A, stk. 7.²⁹ Problemstillingen skal dog i nedenstående analyse ses i et familieretligt perspektiv og vil navnlig tage udgangspunkt i den situation, hvor den ene ægtefælle deltager i den anden ægtefælles erhvervsvirksomhed. En løn- og arbejdsaftale kategoriseres som en formueretlig aftale, idet den ikke nødvendigvis er knyttet til parternes ægtefællerrelation.³⁰ Ægtefæller kan som udgangspunkt indgå indbyrdes arbejdsaftaler mod et aftalt arbejdsvederlag, forudsat at der foreligger en

²⁷ At en aftale, hvis indhold er uklart, må fortolkes mod affatteren, må anses for værende i overensstemmelse med den almindelige aftaleretlige regel, koncipistreglen. Se hertil Aftaler og mellemmand, s. 371 ff.

²⁸ Gaver mellem ægtefæller er undtaget fra afgifts- og indkomstskattepligten, jf. BAL § 22, stk. 3, og gaveoverdragelser kan derfor fremstå fordelagtige.

²⁹ Vedrørende de skattemæssige retsvirkninger ved ægtefælles indgåelse af lønftaler se Familieret 2003, s. 322 samt Familie- og arveret, s. 95.

³⁰ Se bl.a. Skilsmisseret 2012, s. 270.

reel arbejdsaftale, og at der præsteres en til lønnen svarende arbejdsydelse.³¹

Det centrale omdrejningspunkt i nærværende sammenhæng er, hvorvidt en bestemmelse i en ægtepagt om betaling af et konkret beløb udgør en reel løn- og arbejdsaftale, eller om aftalen skal kvalificeres som en forhåndsftale om kompensation. Illustrativt for sondringen er T:FA2012.327 V. H og M blev gift i 2007 efter godt to års forudgående samliv. H havde udført arbejde i M's virksomhed siden februar 2005, men fik indtil maj 2006 ikke løn herfor. Fra juni 2006 til januar 2007 modtog hun løn for sit arbejde, men indvilligede herefter i ikke at modtage løn fremadrettet, såfremt hun blev sikret et beløb i tilfælde af samlivsophævelse. I forlængelse heraf blev der i forbindelse med ægteskabets indgåelse i juni 2007 oprettet en ægtepagt om rent kombinationssæreje og samtidig indsat § 4, hvorefter H ved fraflytning inden 2-3 år efter vielsen var berettiget til en kompensation på 500.000 kr.

I byretten tilsidesattes ægtepagtens § 4, idet det fremhævedes: *»Parterne har aftalt fuldstændigt skilsmisssæreje, hvilket betyder, at parterne ved skifte i forbindelse med separation eller skilsmisse hver beholder deres særeje. I et sådant tilfælde kan det derfor ikke samtidig aftales, at den ene ægtefælle ved samlivsophævelse skal have udbetalt et beløb fra den anden ægtefælles særeje«*. Byrettens afgørelse må anses som værende udtryk for, at der reelt foreligger en aftale om, at H skal kompenseres med et beløb og at en sådan aftale - hvad enten den har tilknytning til udført arbejde eller ej - indebærer en ulovlig fravigelse af retsvirkningerne af særejeformueordningen og derfor er materielt ugyldig.

Landsretten bemærkede imidlertid, at *»bestemmelsen i § 4 i væsentlig grad havde til formål at fastsætte størrelsen af H's krav på betaling for det arbejde, hun siden februar 2007 havde udført og fortsat skulle udføre for M's selskab under parternes faktiske samliv.«* Landsretten lagde herefter til grund, at ægtepagtsbestemmelsen havde karakter af et reelt lønkrav for udført arbejde. Og i relation til spørgsmålet om ægtepagtens gyldighed anførte landsretten: *»Efter det anførte er der ikke grundlag for at anse bestemmelsen i § 4 i den tinglyste ægtepagt om M's betalingspligt i tilfælde af parternes samlivsophævelse ved fraflytning for at være i strid med præceptive lovregler om ægtefællernes formueordning og dermed ugyldig.«*

Sammenholdes ægtepagtens materielle indhold og domstolenes præmisser, forekommer dommen umiddelbart overraskende. Dels er det vanskeligt at se, hvordan en aftale om et lønkrav, som kun kan gøres gældende, "såfremt ægteskabet ophører på grund af skilsmisse", kan udgøre et reelt lønkrav. Ægtepagtens ordlyd er således i sig selv en klar indikation af, at aftalen ikke udgør et reelt lønkrav. Såfremt der havde foreligget et reelt lønkrav, ville konsekvensen heraf have været, at kravet kunne påberåbes, uden at det skulle betinges af en aktuel tilknytning til en skilsmisse. Dertil kommer, at det vel næppe har

³¹ Familie- og arveret, s. 94. Se hertil RVL-kommentar, s. 242, hvor det anføres, at der kan indgås en arbejdsaftale mellem ægtefæller, men at det forudsætter, at der er tale om en reel ansættelse.

været muligt for Tinglysningensretten i forbindelse med tinglysningen, at foretage en kvalificeret vurdering af, hvorvidt aftalen er en reel arbejdsaftale, idet arbejdet endnu ikke er udført på tidspunktet for Tinglysningensrettens prøvelse.³² Af samme årsag, har Tinglysningensretten ikke haft mulighed for at foretage en reel beregning af størrelsen på det lønkrav, H vil være berettiget til ved en eventuel fremtidig skilsmisse. Afgørelsen kan formentlig ikke tages til indtægt for, at der fremover er fri mulighed for at indgå løn- og arbejdsaftaler, der udelukkende forfalder i tilfælde af en eventuel separation eller skilsmisse.

Afgørelsen kan med fordel sammenholdes med VLD af 09.09.16.³³ I sagen var omdrejningspunktet, hvorvidt H i forbindelse med ægtefællernes skilsmisse havde et kompensationskrav mod M i henhold til ægtepagten, hvori var anført, at H for hvert år, der var gået, skulle kompenseres med 2,5 % af den offentlige ejendomsværdi af M's slægtsgård for den indsats, hun gennem tiden ydede i M's landsbrugsbedrift. H blev i løbet af ægteskabet ansat hos M ad to omgange.

Ifølge Landsrettens flertal (2 dommere) kunne det ikke lægges til grund, at kompensationsbeløbet alene havde karakter af krav på betaling for udført arbejde for M's landbrugsbedrift. I præmisserne blev dette for det første begrundet med forholdene i forbindelse med tilblivelsen af ægtepagten, herunder den forudgående korrespondance mellem M og den bistående advokat, hvori forespørges om hvordan, og i hvilket omfang, H kan erhverve ret til et mål af compensation for den indsats, hun igennem tiden yder i bedriften og hjemmet. For det andet var måden, hvorpå kompensationsbeløbet skulle beregnes, afgørende for Landsrettens bedømmelse: *»Det bemærkes herved, at beløbets størrelse ved aftalens indgåelse var helt uvis, idet compensationen skulle beregnes af en fremtidig ejendomsvurdering«*. Landsrettens flertal konkluderede i forlængelse heraf, at aftalen *»således reelt er en aftale om compensation ved separation eller skilsmisse«*, der fraviger retsvirkningerne af den formueordning om skilsmissesæreje, som parterne har valgt i ægtepagten.

Landsrettens mindretal (1 dommer) anførte ligesom i T:FA 2012.327, at bestemmelserne havde til formål at fastsætte størrelsen af H's krav på betaling for det arbejde, hun havde udført og fortsat skulle udføre på gården under parternes samliv.

Sammenholdes domskonklusionerne i ovenstående sager, er det vanskeligt at udlede en entydig retsstilling. I begge sager forfalder compensationen på tidspunktet for en eventuel separation eller skilsmisse. Denne omstændighed taler i sig selv for, at der foreligger en kompensationsaftale og ikke en almindelig lønaftale. Forfaldstidspunktet for et lønkrav kan ikke gøres betinget af en separation eller skilsmisse, men må kunne kræves udbetalt umiddelbart i nær tidsmæssig tilknytning til det udførte arbejde. Dertil kommer, at det på tidspunktet for forhåndsaftalens indgåelse er særdeles vanskeligt at forudberegne, hvor

³² Se også Facetter, s. 124.

³³ V. L. B-1848-15.

stort et lønkrav en ægtefælle reelt skal have for et stykke arbejde, der endnu ikke er udført. Afhænger størrelsen dertil af en fremtidig ejendomsvurdering eller lignende, må det anses for værende korrekt, når flertallet i VLD af 09.09.16 anfører, at der ikke foreligger et reelt lønkrav. Afgørelsen synes umiddelbart velbegundet og definerende for sondringen mellem, hvornår der foreligger betaling for udført arbejde, og hvornår der foreligger en kompensationsaftale.

Det må bemærkes, at det anførte ikke er ensbetydende med, at der ikke kan indgås en aftale, der kompenserer en ægtefælle for arbejde i den anden ægtefælles virksomhed. Situationen må løses ud fra almindelige formueretlige regler, navnlig ved indgåelse af reelle lønaftaler, der ikke forfalder ved separation eller skilsmisse eller ved at indgå øvrige aftaler hjemlet i RVL, herunder en overførselsordning efter RVL § 31 om deling af indtægtsoverskud eller en samejeaftale.³⁴

4.4. Kompensationsaftalers lovlighed

4.4.1. Generelt

I følgende afsnit foretages en analyse af kompensationsaftalers lovlighed i relation til den gældende lovgivning. Vurderingen af kompensationsaftalers lovlighed må afhængigt af aftalesituationen, aftalens materielle indhold og aftalens formål foretages efter forskellige lovbestemmelser. Retsstillingen vil som udgangspunkt skulle vurderes efter RVL § 28, hvorefter det afgørende er, om kompensationsaftalen er materielt i strid med formueordningsreglerne. Har ægtefællerne derimod indgået en forhåndsaftale om en reel ÆFSL § 67-godtgørelse, må aftalens gyldighed ligeledes skulle vurderes efter ÆFSL § 67. Af denne årsag er afsnit 4.4. opdelt med udgangspunkt i disse bestemmelser.

4.4.2. Lovligheden i relation til RVL § 28

Følgende afsnit har til formål at foretage en analyse af, hvorvidt der i RVL § 28 er hjemmel til at indgå en forhåndsaftale om compensation. Analysen tager indledningsvist udgangspunkt i ovenstående delkonklusioner. I afsnit 3.2.3. samt afsnit 4.2. konkluderes, at der gælder et hjemmelskrav, såfremt der gyldigt skal kunne indgås en aftale om formueordningen. En aftale, der går ud på at etablere eller ændre en formueordning, må således have sikker materiel hjemmel i RVL § 28. Det konkluderes endvidere, at formueordningsreglerne er præceptive, og at den retlige virkning heraf er, at ægtefællerne ikke kan fravælge den valgte formueordnings normale retsvirkninger.

Ifølge RVL § 28 er det muligt at indgå en særejeformueordningsaftale. Uanset hvilken særejeformueordning ægtefællerne vælger, udtager ægtefællerne i kvantitativt henseende sit eget særeje på skifte som følge af separation eller skilsmisse. Der skal således ikke ske deling af særejet. Er der samtidig indgået en aftale om compensation, som har til formål at afbalancere denne særejeordning, kræves det, for at aftalen er gyldig, at der er hjemmel

³⁴ Se også Formueordninger, s. 241.

hertil i RVL. Om der er hjemmel, afhænger af en fortolkning af loven.

Analysen tager sit udgangspunkt i to forskellige synspunkter i relation til det materielle gyldighedsspørgsmål, hvoraf udelukkende det ene må være korrekt. *På den ene side* kan en særejeægtepagt indeholdende en kompensationsaftale betegnes som en helt almindelig (og evt. altomfattende) særejeformueordning, hvortil der er indgået en aftale om compensation, fordi der foruden denne ville være en stor forskel på ægtefællernes respektive formuer på et separations- eller skilsmissekifte. Da det ikke direkte fremgår af loven, at kompensationsaftaler er ugyldige, kan disse gyldigt indgås. RVL er tilmed en socialbeskyttelseslov, som bl.a. har til formål at beskytte den økonomisk svage part, og det må derfor have formodningen imod sig, at man kan indfortolke en ugyldighedsbestemmelse (RVL § 28) i loven, som altid vil begunstige den økonomiske svage part. *På den anden side* kan en særejeægtepagt indeholdende en kompensationsaftale også kvalificeres således, at der enten foreligger en uhjemlet særejeformueordningsaftale, hvor der skal ske delvis deling af særejet, eller en ugyldig *aftale om at fravige særejeordningens normale retsvirkning*, idet aftalen fraviger udgangspunktet om, at særeje ikke deles.

Svaret på hvilket af ovenstående synspunkter, der er det juridisk korrekte, må findes i RVL og dennes forarbejdere. Henset til, at der gælder et *hjemmelskrav* for formueordningsaftaler, kan ægtefællerne som tidligere nævnt alene indgå aftaler om en formueordning, der er hjemlet i loven. Muligheden for at indgå en særejeformueordning er funderet direkte i RVL § 28, men for at formueordningsaftalen skal være gyldig, kan ægtefællerne - i relation til at formueordningsreglerne er *præceptive* - ikke samtidig aftale, at der i et vist omfang skal ske deling af særejet. Omend ugyldigheden af kompensationsaftaler ikke er funderet direkte i loven, må aftalerne være ugyldige, idet de er materielt stridende mod RVL § 28. At RVL er en beskyttelseslov medfører selvsagt ikke, at aftaler, der er materielt i strid med det præceptive formueordningssystem, bliver gyldige, fordi de har til formål at beskytte den økonomisk svageste af ægtefællerne.

Det kan være vanskeligt at afgrænse aftaler, der fraviger en valgt formueordnings retsvirkninger (ikke-deling af særeje) fra aftaler, der etablerer en ulovlig formueordning (særeje med delvis deling). Der er utvivlsomt en nær sammenhæng mellem de to aftaler, idet en formueordningsaftale *udgør* de retsvirkninger, der er fastlagt i loven. Det indebærer derfor, at man ikke kan vælge én formueordning og samtidig fravælge denne formueordnings normale retsvirkninger. I den juridiske litteratur findes der ikke en entydig kategorisering af en forhånds aftale om compensation, der udelukkende skal gælde på separations- eller skilsmissekifte. I *Formueordninger* karakteriseres aftalerne både som ”særejeaftaler med delvist deling”³⁵, ”særejeaftale med speciel delingsnorm”³⁶ eller direkte som en ”ulovlig formueordning”³⁷, som antyder, at kompensationsaftaler etablerer en ulovlig formueordning, mens beskrivelser som ”fraviger retsvirkningen af særeje”³⁸, ”afhjælpe

³⁵ Formueordninger, s. 240.

³⁶ Formueordninger, s. 243.

³⁷ Formueordninger, s. 245.

³⁸ Formueordninger, s. 245.

retsvirkningen af den valgte formueordning”³⁹ samt efter omstændighederne ”ugyldige delingsregler”⁴⁰ som antyder, at forhåndsftaler om kompensation er aftaler, der fraviger en valgt formueordnings retsvirkninger. De mange betegnelser må antages at være et udtryk for, at rubriceringen afhænger af den konkrete aftalesituation.

Domspræmisserne fremstår tvetydige i U. 1996.1401 V, som er refereret i afsnit 4.2. Landsretten fandt, at ægtefællernes kompensationsaftale »*måtte opfattes som et løfte om i tilfælde af skilsmisse i et vist omfang at fravige de legale retsvirkninger af fuldstændigt særeje.*« Herefter konkluderede landsretten imidlertid, at »*løftet findes herefter at have en sådan karakter, at det for at være gyldigt krævede ægtepagt.*«. Ordene ”*en sådan karakter*” må opfattes som om, at landsretten tilmed betragtede aftalen som værende en aftale om formueordningen, jf. RVL § 28, idet det er de eneste aftaler - foruden gavedispositioner, jf. RVL § 30⁴¹ - der skal indgås ved ægtepagt. Af domspræmisserne fremgår det således ikke, hvorvidt aftalen fraviger en retsvirkning af en valgt formueordning, eller om aftalen etablerer en ulovlig formueordning. Formuleringen *kan* indikere, at Landsretten har vurderet, at en aftale, der fraviger den normale retsvirkning af en valgt ordning (ikke-delning af særeje), under alle omstændigheder er en aftale om formueordningen i RVL § 28’s forstand og derfor kræver ægtepagt.⁴²

Afgørelsen bør sammenlignes med T:FA 1999.76 VLK, hvor Vestre Landsret anførte, at ægtepagts § 2 vedrørende kompensation også burde være afløst fra tinglysning, idet denne indeholdte en aftale, *hvis gyldighed ikke er betinget af tinglysning*. Udsagnet er en klar indikation af, at Landsretten ikke anså aftalen for at være en aftale om formueordningen, idet dennes gyldighed er betinget af tinglysning, jf. RVL § 28, jf. § 37.

Analysen må falde tilbage på en vurdering af den almindelige definition på en *formueordningsaftale*. De to basale ægtefælleformueretlige *grundformer* består af fælleseje, jf. RVL § 15, stk. 1 og særeje, jf. RVL § 28, hvis regelsæt kan anvendes på forskellige måder og medføre, at der opstår forskellige *formuearter* - formueordninger om man vil.⁴³ Måden, hvorpå disse to grundformer kan kombineres, er i forbindelse med særejereformen i 1990⁴⁴ udvidet, men forudsætter i alle tilfælde - for at kombinationen kan udgøre en *formueordningsaftale* - at kombinationen består af fælleseje eller særeje eller kombinationer af disse.⁴⁵ Fravælges den legale *formueordning*, idet ægtefællerne indgår en *særejefor-*

³⁹ Formueordninger, s. 244.

⁴⁰ Formueordninger, s. 245.

⁴¹ Ifølge byrettens præmisser, kunne M’s tilsagn ikke anses for en gave, der i medfør af RVL § 30 kræver ægtepagt, idet erklæringen var afgivet med henblik på at sikre hustruen i tilfælde af ægteskabets ophør. M fastholdt denne påstand for Landsretten, som ikke tog stilling hertil. Dette indikerer i sig selv, at der ikke forelå en gavedisposition.

⁴² Se Formueordninger, s. 224.

⁴³ Særeje, s. 13-15.

⁴⁴ Lov nr. 396 af 13. juni 1900 om ændring af straffeloven og retsplejeloven m.v.

⁴⁵ Se ægtepagter, s. 77-78 samt Formueordninger, s. 42.

formueordning, vil der stadig foreligge en formueordningsaftale - uanset om særejet er lovligt begrænset i overensstemmelse med RVL § 28, stk. 3.⁴⁶ Indgås derimod en ”tillægsaftale” i form af en kompensationsaftale, kan denne både udgøre en (samlet) ulovlig formueordningsaftale, eller en ulovlig aftale om at fravige særejeformueordningens retsvirkninger. Idet kompensationsaftalers indhold er forskellige, må der i det enkelte tilfælde foretages en konkret helhedsvurdering af aftalen.

Nogle kompensationsaftaler indgås med det formål at afbalancere den i ægteskabet altomfattende særejeformueordning. Grundformen særeje er således en del af konstruktionen. Grundformen særeje kombineres imidlertid ofte ikke med en anden grundform. Kompensationsbeløbet kan ikke betegnes som en fællesejeformue, idet der ikke skal ske deling heraf på skiftet, og det er følgelig vanskeligt at kvalificere aftalen som en (ulovlig) *formueordningsaftale*. Kompensationen vil netop blive ”taget ud” af formuende ægtefælles særeje i strid med den normale retsvirkning i RVL § 28 og overgå *fuldt ud* til den ifølge kompensationsaftalen berettigede. Det forekommer derfor rigtigere at konstatere, at der foreligger en - isoleret set - lovlig (særeje)formueordning, og at kompensationsaftalen er en (ulovlig) aftale om at fravige den valgte formueordnings retsvirkninger.⁴⁷ Kombineres en særejeformueordning derimod med et fælleseje, idet en del af særejet på skiftet skal være fælleseje, som der skal ske deling af på skiftet, foreligger der en kombination af de to *grundformer*, og aftalen vil derfor formentlig udgøre en ulovlig *formueordningsaftale* - en særejeformueordning med delvis deling.

Indgås en kompensationsaftale med det formål, at afbalancere at et enkelt aktiv er blevet gjort til den ene ægtefælles særeje, jf. bl.a. T:FA1999.76 og T:FA2013.451/2 VLK, vil hovedformueordningen være fælleseje, jf. RVL § 15, stk. 1, mens et bestemt aktiv er M's skilsmisssæreje. Kompensationsaftalen er som oftest knyttet til særejeaftalen, idet H's kompensation udregnes med udgangspunkt i værdien af særejeaktivet. I sådanne tilfælde må aftalen kvalificeres som en særejeaftale med en ugyldig delingsaftale vedrørende særejeaktivets værdi, dvs. en aftale om at fravige den normale retsvirkning af særejet.⁴⁸

At grænsen mellem en ulovlig formueordningsaftale og en aftale om at fravige en valgt formueordnings retsvirkninger ofte er uskarp, kan tiltrædes, og konklusionen vil, som ovenfor illustreret, afhænge af den enkelte aftalesituation.⁴⁹ Uanset om en kompensationsaftale kvalificeres som en uhjemlet formueordning eller en aftale, der er i strid med præceptive formueordningsregler, har det ingen betydning for konklusionen: *Disse er materielt ugyldige som stridende mod RVL § 28, enten fordi de i den enkelte aftalesituation udgør en ulovlig formueordningsaftale eller en ulovlig aftale om at fravige de normale retsvirkninger af den valgte særejeformueordning.*

⁴⁶ Se formentlig Formueordninger, s. 189.

⁴⁷ At formueordningsaftalen *isoleret set* er gyldig, medfører imidlertid ikke nødvendigvis, at denne kan opretholdes, såfremt kompensationsaftalen tilsidesættes som værende ugyldig jf. nærmere i kapitel 5.

⁴⁸ Se hertil argumentationen i Formueordninger, s. 243.

⁴⁹ Se Formueordninger, s. 190.

I det følgende vil kompensationsaftalers retsstilling ifølge praksis analyseres. Af forståelsesmæssige hensyn foretages indledningsvist en analyse af retsstillingen vedrørende kompensationsaftalers indgåelse og dernæst af kompensationsaftalers behandling i forbindelse med separation eller skilsmisse.

4.4.2.1. Særligt om kompensationsaftalens indgåelse, herunder tinglysning

I det følgende analyseres ægtefællers mulighed for med bindende virkning at indgå forhåndsftaler om kompensation. Forhåndsftaler om kompensation indgås ofte ved ægtepagt. Skal ægtepagten være formel gyldig, er det en betingelse, at ægtepagten tinglyses, jf. RVL § 37. Tinglyses ægtepagten, er det imidlertid ikke tilstrækkeligt til, at ægtepagten er materielt gyldig.⁵⁰ Dette må bl.a. ses i lyset af omfanget af Tinglysningsrettens prøvelse. Omfanget af prøvelsen følger ikke umiddelbart af tinglysningsloven, men er langt hen ad vejen udviklet i retspraksis.⁵¹ Tinglysningsdommeren kontrollerer, at klare formelle og materielle betingelser for ægtepagtens gyldighed er opfyldt, men er ikke forpligtet til at foretage nogen tilbundsående prøvelse af ægtepagtens gyldighed.⁵² Tinglysningsdommeren vil således i almindelighed påse, at aftalen i ægtepagten er i overensstemmelse med de i RVL præceptive formueordningsregler.⁵³ Må det i forbindelse med prøvelsen stå klart, at ægtepagten har et ulovligt indhold, bør tinglysningsdommeren afvise den fra tinglysning. Kan det imidlertid ikke med sikkerhed konstateres, om ægtepagtens materielle indhold er lovligt, skal ægtepagten som udgangspunkt tinglyses på ægtefællernes egen risiko.⁵⁴

I T:FA 2008.253/1 VLK blev en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale afvist fra tinglysning. Ifølge ægtepagten skulle M's anparter i et selskab være hans skilsmissesæreje, dog således, at nettoværdien af anparterne uanset dette, skulle indgå i en eventuel bodeling. Tinglysningsretten begrundede afvisningen med, at der reelt var tale om en aftale om kompensation ved separation eller skilsmisse, som ikke gyldigt kunne indgås efter RVL § 28. Den nærmere begrundelse for afvisningen synes udeladt.⁵⁵ Aftalen må imidlertid betragtes som værende en særejeaftale om, at aktivet i kvalitativt henseende skulle være M's skilsmissesæreje, men at aktivets værdi i kvantitativt henseende skulle indgå i en lighedeling i tilfælde af separation eller skilsmisse. Begrundelsen for ugyldigheden må derfor være, at der foreligger en ugyldig aftale om at fravige den normale retsvirkning af særeje, jf. RVL § 28.

Tilsvarende begrundelse var anført i T:FA2013.451/2 VLK (FM 2013.183 VLK), hvor det ved ægtepagt var aftalt, at M's landsbrugsejendom skulle være hans skilsmissesæreje. Da H igennem deres samliv og ægteskab ville bidrage til, at M kunne fastholde og/eller udvide værdierne i hans skilsmissesæreje, aftaltes det, at H skulle have en kompensation

⁵⁰ Facetter, s. 122. Se hertil RVL-kommentar, s. 293.

⁵¹ 2017-lovforslaget s. 56.

⁵² Familieret 2003, s. 412-413.

⁵³ 2017-lovforslaget s. 56.

⁵⁴ TL-kommentar s. 448-449 samt Tinglysning s. 224.

⁵⁵ Se hertil Skilsmisseret 2017, s. 234, hvor der argumenteres for, at begrundelsen for afvisningen ikke virker overbevisende.

på 500.000 kr. i tilfælde af bosondring, separation eller skilsmisse. Kompensationen skulle maksimalt udgøre 50 % af den værdistigning, der kunne konstateres på landsbrugsjendommen fra den offentlige vurdering af 01.10.2011 til den offentlige vurdering på skæringsdagen for bosondring, separation eller skilsmisse. Tinglysningsretten afviste tinglysning af kompensationsbestemmelsen i ægtepagtens § 2, da en sådan aftale ikke kunne indgås efter RVL § 28. På trods af den uklare begrundelse må det anses for værende korrekt, at kompensationsaftalen afvistes som værende i strid med RVL § 28. Når der indgås en kompensationsaftale, der er så tæt knyttet til et aktiv, som ifølge ægtepagt er særeje, vil aftalen kunne betragtes som en særejeaftale med en speciel delingsaftale vedrørende særejeaktivets værdi, jf. ovenfor i afsnit 4.4.2.⁵⁶ En sådan aftale kan ikke gyldigt indgås i medfør af RVL § 28, idet den indebærer en fravigelse af de normale retsvirkninger af særeje.

Der findes imidlertid flere eksempler på, at Tinglysningsretten tinglyser en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale, jf. bl.a. T:FA 2004.47 Ø, T:FA 2012.327 V og T:FA 2012.361 V⁵⁷ og VLD af 09.09.16. At flere eksempler illustrerer, at en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale lejlighedsvist tinglyses, må antages at være et udtryk for, at Tinglysningsretten ikke foretager en tilbundsgående prøvelse af sagens omstændigheder forinden tinglysning. *Tinglyses en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale, har selve tinglysningen således ikke den retsvirkning, at ægtepagtens indhold bliver materielt gyldig.*⁵⁸ Ægtefællerne er derfor ikke mere bundet af kompensationsaftalen end, at de på et senere tidspunkt kan gøre gældende, at den tinglyste ægtepagt er ugyldig, fordi den er i strid med de aftalemuligheder, der er opstillet i RVL. Det ændrer dog ikke ved den omstændighed, at ægtepagter indeholdende kompensationsaftaler bør afvises fra tinglysning som værende ugyldige, fordi de er i strid med formueordningssystemet, jf. T:FA 2008.253/1 VLK og T:FA 2013.451/2 VLK (FM 2013.183 VLK).

4.4.2.2. Særligt om kompensationsaftalers behandling på skifte som følge af skilsmisse eller separation

Mens ovenstående analyse behandler, hvorvidt en forhåndsftale om kompensation bør tinglyses, omhandler følgende afsnit, hvorvidt en forhåndsftale om kompensation er ugyldig, selvom aftalen er indeholdt i en tinglyst ægtepagt.⁵⁹ Den omstændighed, at en kompensationsaftale er tinglyst, betyder som allerede nævnt ikke, at aftalen er materielt gyldig.

Kompensationsaftaler, som har til formål at afbalancere den anden ægtefælles særeje, er

⁵⁶ Se formentlig argumentationen i Formueordninger, s. 243, hvor T:FA 1999.76 VLK er kommenteret.

⁵⁷ Afgørelsen er omtalt nedenfor i afsnit 4.4.2.2. samt afsnit 6.1.1.

⁵⁸ Se også Bet. 1552/2015 s. 353, 2017-lovforslaget s. 57, Facetter, s. 122 samt RVL-kommentar s. 293 hvor det anføres, at tinglysning ikke i sig selv medfører, at en aftale er gyldig, idet den stadig kan anfægtes af andre grunde.

⁵⁹ Er kompensationsaftalen ikke indeholdt i en tinglyst ægtepagt, vil aftalen også være ugyldig, jf. U 1998.36 ØLD, hvor ægtefællerne ved ægteskabets indgåelse i Syrien i 1988 havde aftalt, at M skulle betale H 100.000 kr. ved ægteskabets ophør. Der fandtes ikke at være dokumenteret et grundlag for at yde H et kompensationsbeløb.

som allerede nævnt ugyldige som stridende mod de præceptive regler om formueordningen i RVL § 28. Kompensationsaftaler er derfor også ugyldige, selvom de er indeholdt i en tinglyst ægtepagt. Se dog nedenstående afgørelser.

I U 1996.1401 VLD som tidligere er gennemgået, udtalte Landsretten, at løftet fandtes »at have en sådan karakter, at det for at være gyldigt krævede ægtepagt«. Landsretten indikerer misvisende, at kompensationsaftalen havde været gyldig, såfremt den var tinglyst. Lægges det til grund, at aftalen krævede ægtepagt, må dette som tidligere nævnt betyde, at der er tale om en aftale om formueordningen. Indgås formueordningsaftalen ikke ved en tinglyst ægtepagt, vil aftalen være ugyldig. Havde ægtefællerne derimod indgået aftalen ved en tinglyst ægtepagt, ville aftalen også være ugyldig, fordi en sådan aftale ikke gyldigt kan indgås, jf. RVL § 28.

Se også T:FA 2012.361 V, hvor en ægtepagt med et altomfattende skilsmisssæreje, dog således at M ifølge ægtepagtens § 2 skulle betale et kompensationsbeløb til H, ej fandtes at være ugyldig samt T:FA 2004.47 ØLD, hvor en ægtepagt om fuldstændigt særeje, hvor H i tilfælde af separation eller skilsmisse skulle have 25.000 kr. i kompensation, blev anset for værende gyldig. Det var i begge sager slet ikke gjort gældende, at kompensationsaftalen var i strid med præceptive regler om formueordningen, og afgørelserne kan derfor næppe påberåbes som præjudikat for, at forhåndsaftaler om kompensation er gyldige.⁶⁰

At en forhåndsaftale om kompensation er ugyldig, selvom aftalen er indeholdt i en tinglyst ægtepagt, belyses i nyeste dom på området, VLD af 09.09.16. (V. L. B-1848-15). Dommen bidrager med en domstolsvurdering af, hvorvidt en ægtepagt indeholdende kompensationsaftale i det konkrete tilfælde kan kategoriseres som en ulovlig formueordning eller en aftale, der fraviger de normale retsvirkninger af den valgte formueordning. Sagen danner i øvrigt grundlag for nogle overordnede betragtninger vedrørende ægtefællers muligheder for at indgå forhåndsaftaler om kompensation.

4.4.2.2.1. VLD af 09.09.16 (V. L. B-1848-15)

Dommen er afsagt af Vestre Landsret d. 09.09.16⁶¹ på baggrund af en anket skifteretsdom afsagt d. 02.11.15.⁶² Det må antages, at dommen indtil videre udgør et præjudikat for kommende sager vedrørende forhåndsaftaler om kompensation. Dommen er anket til Højesteret, idet der for nyligt er givet tredjeinstansbevilling.⁶³ Højesteret får dermed anledning til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt ægtefæller gyldigt kan indgå forhåndsaftaler om kompensation.

⁶⁰ Se hertil Facetter, s. 122-123.

⁶¹ V. L. B-1848-15.

⁶² Sags.nr. BS SKSæ-1297/2014.

⁶³ <https://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/nyheder/Appeltilladelser/Pages/Sagomgyldighedenaf-naftaleienægtepagtombetalingsafetkompensations-beløb.aspx>

4.4.2.2.1.1. Sagens faktiske omstændigheder

M og H indgik d. 15. april 2006 ægteskab. I ægtepagten af 7. april 2006 var angivet, at ægtefællerne skulle have skilsmissesæreje i ægteskabet, dog således at H efter punkt 1.2 var berettiget til en kompensation, såfremt parterne havde været gift i 3 år. Kompensationsbeløbet skulle udregnes procentvis, hvorefter H for hvert år efter de første 3 år var berettiget til 2,5 % af den offentlige ejendomsværdi af M's slægtsgård. H blev mod aflønning ansat i M's bedrift ad to omgange. Efter 8 års ægteskab blev parterne d. 23. april 2014 separeret ved bevilling. Spørgsmålet blev i den forbindelse, hvorvidt H i den forbindelse havde et kompensationskrav mod M i henhold til parternes ægtepagt. Sagen indbragtes for Skifteretten, som fandt, at ægtepagten var gyldig, idet kompensationsaftalen ikke udgjorde en fravigelse af særejets normale retsvirkning.⁶⁴

4.4.2.2.1.2. Landsrettens afgørelse

I modsætning til Skifteretten fandt Vestre Landsrets flertal, at kompensationsaftalen i ægtepagten var ugyldig, da der ikke var hjemmel i RVL § 28 til at indgå forhåndsaftaler, som skal gælde på skifte som følge af separation eller skilsmisse. Mindretallet (én landsretsdommer) fandt, at kompensationsaftalen var gyldig, idet der ikke var tale om en ulovlig formueordning, jf. RVL § 28, da reglen ikke er til hinder for, at der aftales aftrapning af særeje. Der afsagdes dom efter flertallet og kompensationsaftalen i ægtepagten blev herefter tilsidesat som værende ugyldig. H blev dog tilkendt et kompensationsbeløb på 200.000 kr. i medfør af ÆFSL § 67.

4.4.2.2.1.3. En diskussion af dommen

Landsrettens flertal udtaler i dommens præmisser følgende: »aftalen i ægtepagtens punkt 1.2. og 1.3. er således reelt en aftale om kompensation ved separation eller skilsmisse og fraviger dermed retsvirkningerne af den formueordning om skilsmissesæreje, som parterne har valgt i ægtepagten. Denne fravigelse har ikke hjemmel i retsvirkningslovens § 28 og er derfor ugyldig.« Grundet formueordningssystemets præceptivitet kan ægtefæller, som allerede nævnt, ikke indgå aftaler, der fraviger de normale retsvirkninger af en, isoleret set, lovlig valgt formueordning, medmindre RVL hjemler mulighed for en sådan fravigelse. Oprettelse af en ægtepagt med en (altomfattende) særejebestemmelse samt en kompensationsbestemmelse, indebærer det en fravigelse af særejets ikke-delingsregel, idet kompensationsbeløbet udgår fra M's særeje. En forhåndsftale om kompensation er derfor i strid med det præceptive formueordningssystem.⁶⁵ Det ligger allerede i den almenlydige definition af ordet *præceptivitet*, at ægtefæller ikke kan give et forhåndsafkald på en lovmæssig tillagt retsvirkning af en valgt formueordning. Den primære begrundelse herfor er, at det ofte vil være vanskeligt at overskue, hvilke konsekvenser et

⁶⁴ Skifterettens afgørelse er omtalt i afsnit 4.2.

⁶⁵ Se hertil Formueordninger, 240 ff. Familieret 2012, s. 162, note 82. I Familieformueretten, s. 227, Skilsmisseret 2017, s. 318 ff., og Familieretten 2017, s. 233 ff. er der modsætningsvist en større åbenhed omkring ægtefællers aftalefrihed.

sådant afkald får, idet afkaldets konsekvenser først viser sig på tidspunktet for separationen eller skilsmissem. Ud fra en formålsfortolkning må det netop være hensigten med at gøre RVL § 28 præceptiv.

Én dissiderende dommer stemte for at stadfæste skifterettens dom, idet han udtalte: »*Retsplejelovens § 28 findes ikke at være til hinder for, at parterne indgår aftaler om aftrapning af et særeje*«. Aftrapningssæreje anerkendes i teorien som værende gyldigt.⁶⁶ En aftale om aftrapningssæreje indebærer, at særejet overgår trinvis til et almindeligt formuefællesskab efter en forudbestemt tidsplan. Hjemmelsgrundlaget for aftrapningssæreje er en kombination af et brøkdelsæreje og de lovlige tidsbegrænsninger i RVL § 28, stk. 2. Skal en aftrapningssærejeordning gyldigt kunne indgås, må det for det første kræves, at ordningens tidsbegrænsning lovligt kan aftales og for det andet, at de materielle krav der stilles til brøkdelsærejet er overholdt.⁶⁷

Indsættes en tidsbegrænsning, må tidsbegrænsningen ikke gøres afhængig af en uvis begivenheds indtræden.⁶⁸ Tidspunkterne for de enkelte aftrapningstrin skal således være fastlagt på forhånd. Ifølge ægtepagtens punkt 1.2. er tidsbegrænsningen fastsat i tilknytning til datoen for ægteskabets indgåelse, jf. ”hvert år efter det 3. år efter ægteskabets indgåelse”. Det må anses for værende tilstrækkeligt, at tidsbegrænsningen er knyttet til et bestemt tidspunkt regnet fra ægteskabets indgåelse.⁶⁹ At ægtepagten er oprettet og tinglyst før ægteskabets indgåelse er ikke betænkeligt, idet det afgørende må være, at udløbsdatoen ligger fast på tidspunktet for *ægteskabets indgåelse* og ikke på aftaletidspunktet.⁷⁰ Den aftalte tidsbegrænsning synes hermed at være i overensstemmelse med de rammer, der gælder for aftalte tidsbegrænsninger.

I relation til de gældende rammer for brøkdelsærejeaftaler er en fortolkning af ægtepagtens punkt 1.2 samt 1.3. nødvendig.

1.2. Efter 3 års ægteskab begynder H erhvervelsen af ret til en del af værdien af M's ejendom som kompensation for den indsats, hun igennem tiden yder i bedriften.

1.3. Denne kompensation skal på tidspunktet for en eventuel separation eller skilsmisse beregnes som et beløb svarende til 2 ½ % af den seneste offentlige vurdering af ejendommen for hvert år efter det 3. år efter ægteskabets indgåelse, dog maksimalt 50 %.

⁶⁶ Se bl.a. Formueordninger, s. 175, Særeje, s. 101, Ægtepagter, s. 107, Skilsmisseret 2017, s. 279.

⁶⁷ Formueordninger, s. 175-176.

⁶⁸ Se bl.a. Formueordninger s. 170 m. henvisning til bet. 716/1974 s. 19, hvorefter tidsbegrænsningen skal knytte sig til en *aftalt periode*. Se desuden Familieretten 1990, s. 92.

⁶⁹ Formueordninger, s. 171.

⁷⁰ Se hertil Formueordninger, s. 171, Særeje, s. 104, Familieretten 1990, s. 92-93.

Brøkdelsæreje kan kombineres mellem formuefællesskab, skilsmisseeæreje og fuldstændigt særje. Et brøkdelsæreje skal omfatte to eller flere gyldige *formuetyper*.⁷¹ Kombineres brøkdelsærejet med tidsbegrænsninger, må aftrapningen således gå fra at være en *formuetype* til at være en anden *formuetype*. I sagen aftrappes skilsmisseeærejet ikke til et fællesejebeløb, som skal ligedeles på et eventuelt skifte. Selve aftrapningen består i, at skilsmisseeærejet - i takt med ægteskabets varighed - overgår til at være en kompensation, som H skal oppebære fuldt ud i tilfælde af en eventuel separation eller skilsmisse. Der foreligger derfor ikke en aftale om aftrapningssæreje, der gyldigt kan indgås i medfør af RVL § 28.

Som beskrevet i afsnittets indledning, danner sagen i øvrigt grundlag for nogle overordnede betragtninger vedrørende ægtefællers muligheder for at indgå forhåndsftaler om kompensation. Af forståelsesmæssige hensyn er sagens enkeltheder løbende blevet analyseret i takt med analysen af de enkelte problemstillinger i afhandlingen. Foruden nærværende afsnit, hvor kompensationsaftalers lovlighed i relation til RVL § 28 analyseres, er sagen inddraget i afsnit 4.2 vedrørende en analyse af kompensationsaftalers hjemmel, herunder i særdeleshed samspillet mellem RVL §§ 28 og 29. Derudover er sagen inddraget under afsnit 4.3.2 vedrørende sondringen imellem kompensationsftaler og betaling for udført arbejde, afsnit 5.2., vedrørende en analyse af retsvirkningerne af kompensationsaftalers ugyldighed i forbindelse med separation eller skilsmisse samt afsnit 6.1.1. i relation til, hvorvidt indgåede kompensationsftaler kan tilsidesættes i medfør af AFTL § 36, fordi det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. På baggrund heraf vil disse problemstillinger ikke gentages under denne diskussion af dommen. Efter at have været i kontakt med både M' og H's advokat i forbindelse med deres indlevering af processkrift til sagen i Højesteret står det klart, at ovenstående punkter vil danne grundlag for parternes argumentation, påstande og anbringender under højesteretssagen. Dommen forventes at falde i efteråret 2017.

4.4.3. Lovligheden i relation til ÆFSL § 67

Efter ÆFSL § 67 er der hjemmel til, at en ægtefælle skal yde et beløb til den anden ægtefælle, såfremt der har været særje i ægteskabet, for at sikre, at en ægtefælle ikke stilles urimeligt ringe. I vurderingen af om en ægtefælle skal yde et beløb til en urimeligt ringe stillet ægtefælle indgår ægtefællernes formueforhold, ægteskabets varighed og omstændighederne i øvrigt i særlig grad, jf. ÆFSL § 67, stk. 1, 1. pkt.

Spørgsmålet er i nærværende sammenhæng, hvorvidt det er muligt at indgå en *forhåndsftale* om størrelsen af en godtgørelse efter ÆFSL § 67 med henblik på at sikre en ægtefælle en *i forvejen bestemt* § 67-godtgørelse i tilfælde af separation eller skilsmisse.

ÆFSL § 67 er præceptiv, og der kan derfor ikke gives et afkald på rettigheden til en § 67-godtgørelse.⁷² Retstilstanden kan begrundes med, at ÆFSL § 67 har til formål at beskytte

⁷¹ Ægtepagter, s. 89.

⁷² Se hertil www.synopsis.dk "Forhåndsftaler mellem ægtefæller om kompensation", s. 1.

den økonomisk svage ægtefælle, der ikke bør kunne give et afkald på denne beskyttelse på et tidspunkt, hvor konsekvenserne af afkaldet er uoverskuelige.

Indgås en forhånds aftale om kompensation, kræver det klare holdepunkter at kvalificere aftalen som en aftale, der lægger en § 67-kompensation fast.⁷³ Det er netop ikke sikkert, at aftalen er tiltænkt som en aftale om at fravige ÆFSL § 67. Det kan således tænkes, at ÆFSL § 67 kan finde anvendelse i tilfælde af separation eller skilsmisse på trods af, at ægtefællerne har indgået en forhånds aftale om kompensation.⁷⁴

Er der klare holdepunkter for at rubricere aftalen som en aftale om at lægge en § 67-godtgørelse fast, må aftalen være ugyldig, idet reglen kan karakteriseres som en billighedsregel, der har behovskarakter, og som ægtefæller derfor ikke kan fravige ved en forhånds aftale.⁷⁵

Se hertil T:FA 1999.76 VLK, hvor der var oprettet en ægtepagt, hvorefter M's virksomhed med tilhørende aktiver og passiver skulle være hans skilsmissesæreje. Ifølge ægtepagtens § 2 skulle M i tilfælde af separation eller skilsmisse erlægge en kompensation til H, som skulle "træde i stedet for lovgivningens kompensationsregler". Kompensationen skulle udgøre 50.000 og forhøjes med 50.000 hvert tredje år. Kompensationsbeløbet kunne dog højst udgøre 20 % af virksomhedens handelsværdi. Ægtepagten afvist fra tingbogen på grund af utilstrækkelig individualisering af virksomhedens formue. Af *Retten i Århus, Bil- og Personbogens fremsendelsesskrivelse* fremgik det, at ægtepagtens § 2 også burde have været afvist fra tinglysning, "idet denne indeholder en aftale, hvis gyldighed ikke er betinget af tinglysning".

Kvalifikationen af aftalen kan diskuteres.⁷⁶ Rubriceres aftalen som en forhånds aftale om at lægge en § 67-godtgørelse fast, er aftalens gyldighed ikke betinget af tinglysning, idet det ikke er en aftale om formueordningen. Formuleringen "træde i stedet for lovgivningens kompensationsregler" er en indikation af, at ægtefællerne forsøgte at indgå en forhånds aftale, der lagde en ÆL § 56 (nu ÆFSL § 67) fast. Det kan imidlertid diskuteres, hvorvidt denne formulering er tilstrækkelig til at rubricere aftalen som en aftale om at lægge en ÆL § 56-godtgørelse fast. Kompensationen knytter sig til M's særejeaktiv og kompensationens størrelse afhænger af særejeaktivets værdi. Særejeaftalen og kompensationsaftalen må således betragtes som værende to enheder af samme aftale, der var aftalt med det formål at opveje hinandens virkning. At kompensationsaftalen alene skulle gælde i tilfælde af separation eller skilsmisse kan begrundes med, at M's virksomhed alene

⁷³ Formueordninger s. 222 samt 223. Se formentlig modsat www.synopsis.dk "Forhånds aftaler mellem ægtefæller om kompensation", s. 1, hvor det er vanskeligt at følge argumentationen for kompensationsaftalers ugyldighed, idet ugyldigheden begrundes med, at ÆFSL § 67 er præceptiv. Kun hvis der er klare holdepunkter for at rubricere aftalen som en § 67-godtgørelse, må begrundelsen for ugyldigheden være, at denne er præceptiv og derfor ikke kan sættes ud af kraft ved en forhånds aftale. Er der ikke klare holdepunkter for at rubricere en kompensationsaftale som en aftale om en § 67-godtgørelse, er den primære begrundelse for disse aftalers ugyldighed, at disse er i strid med RVL § 28.

⁷⁴ Se hertil Formueordninger, s. 222.

⁷⁵ Se bl.a. Skilsmisseret 2012 s. 273, Formueordninger s. 243 og Bet nr. 369/1964 s. 115

⁷⁶ Der henvises i det følgende til Formueordninger, s. 243.

skulle være særeje på separations- eller skilsmissekifte. Konstruktionen bør derfor kvalificeres som en aftale om, at virksomheden på et skifte er særeje, men at en del af virksomhedens værdi - i strid med de normale retsvirkninger af en særejeaftale - skal oppebæres af H. Aftalen burde derfor være tilsidesat som stridende mod præceptive regler om formueordningen i RVL § 28.⁷⁷

Er der ikke klare holdepunkter for at rubricere en kompensationsaftale som en aftale, der på forhånd fastlægger en § 67-godtgørelse, vil gyldigheden af aftalen bero på en vurdering af, om den er i strid med præceptive regler om formueordningen.⁷⁸ Kompensationsaftalerne kan dermed kun indgås, hvis de har hjemmel i RVL § 28.

I T:FA2013.20 VLK (FM 2012.196 VLK) skulle H ifølge ægtepagtens § 2 have et nyoprettet gældsbrev lydende på 500.000 kr. for at "*sikre H et vist minimum ved en eventuel separation som en grundkompensation efter ÆL § 56 (nu ÆFSL § 67)*". Formålet med bestemmelsen var at kompensere H, idet M's særeje var betydeligt større end H's.

Det fremgår direkte af ægtepagtens ordlyd, at ægtefællerne forsøgte at indgå en aftale, der på forhånd fastlægger en ÆFSL § 67-kompensation. Tinglysningensretten afviste ægtepagten i sin helhed, da der ifølge ægtepagtens ordlyd var tale om en kompensation ved separation, som skal være H's skilsmisssæreje. En sådan aftale kunne ikke indgås efter RVL § 28. Afgørelsen blev kærret af M og H med påstand om, at teksten i ægtepagtens § 2 alene var en aftale om at overdrage en fordring, og at en sådan skal ske ved ægtepagt. Vestre Landsret stadfæstede Tinglysningensrettens afgørelse.

Rubriceres en kompensationsaftale som en aftale, der på forhånd fastlægger en egentlig § 67-godtgørelse, vil aftalen være ugyldig, fordi det - som følge af reglens behovskarakter - ikke er muligt på forhånd at lægge en § 67-godtgørelse fast. Er der ikke klare holdepunkter for at rubricere aftalen som en aftale, der lægger en ÆFSL § 67-kompensation fast, hvilket kræver en del, jf. T:FA2013 VLK, er aftalen ugyldig, *fordi den er i strid med RVL § 28*. Kompensationsaftaler skal således, uanset om ægtefællerne "maskerer" dem som § 67-kompensationsaftaler eller ej, afvises fra tinglysning, fordi de er materielt ugyldige.⁷⁹

5. Retsvirkningerne af en ugyldig forhåndsaftale om kompensation

Af forståelsesmæssige hensyn bør det præciseres, at afsnittet er opdelt således, at der i afsnittets første del foretages en analyse af retsvirkningerne, såfremt kompensationsaftalen bliver afvist fra tinglysning. I anden del foretages en analyse af retsvirkningerne, såfremt kompensationsaftalen erklæres ugyldig i forbindelse med separations- eller skilsmissekiftet. Henset til omfanget af Tinglysningensrettens prøvelse er det ikke sikkert, at

⁷⁷ Se Formueordninger, s. 243.

⁷⁸ Se også Facetter, s. 121.

⁷⁹ Se også Formueordninger, s. 245.

ugyldigheden konstateres, førend ægtefællerne står i en aktuel skiftesituation. Derfor foretages i afsnittet en opdeling af disse to situationer.

5.1. Retsvirkning af en tinglysningsafvisning

Som tidligere nævnt er det en formel gyldighedsbetingelse, at ægtepagten tinglyses i personbogen, jf. RVL § 37.⁸⁰ Afvises en kompensationsaftale fra tinglysning, er retsvirkningen heraf, at den ikke skal lægges til grund på et skifte, allerede fordi den formelle gyldighedsbetingelse ikke er opfyldt. En afvisning betyder imidlertid ikke nødvendigvis, at en ægtepagt er materielt ugyldig, jf. også afsnit 4.4.2.1.

Vurderer Tinglysningsretten, at en ægtepagtbestemmelse er i strid med de præceptive formueordningsregler, kan dette efter en konkret vurdering medføre, at ægtepagten skal afvises i sin helhed. Afvisningens rækkevidde beror på en konkret fortolkning af ægtepagten, herunder ægtepagtens indhold samt den ulovlige bestemmelses indhold. Kan det ikke med sikkerhed konstateres, om den afviste del af ægtepagten har en indbyrdes sammenhæng med den opretholdte del, bør ægtepagten afvises i sin helhed.⁸¹

Ægtepagten skal bedømmes som en samlet enhed, henset til, at en ægtepagts enkelte bestemmelser kan have en *indbyrdes sammenhæng*.⁸² Må det efter en helhedsvurdering antages, at den ugyldige bestemmelse var en forudsætning for øvrige bestemmelser i ægtepagten eller for hele ægtepagten, bør som minimum de sammenhængende bestemmelser tilsidesættes og efter omstændighederne ægtepagten i sin helhed.⁸³ En ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale har netop et materielt indhold, hvis bestemmelser har til formål at afbalancere hinanden, og ægtepagten må derfor efter *dens samlede indhold* anses for værende ugyldig. Konstruktionen kan betegnes som en kompromisløsning, hvor dele af ægtepagten er i den ene ægtefælles favør, mens øvrige dele er i den anden ægtefælles favør. I sådanne situationer bør ægtepagten afvises *i sin helhed*. En sådan situation forelå i T:FA 2008.253/1 VLK, hvor ægtepagten afvist fra tinglysning i sin helhed, da der reelt var tale om en compensation ved separation og skilsmisse.

Afvisningen forekommer korrekt. Det må hermed være den omstændighed, at en aftale om særeje (hvad enten der er aftalt fuldstændigt særeje eller skilsmissesæreje) *kombineres med* en compensation betinget af separation eller skilsmisse, der indebærer en fravigelse af retsvirkningen af den i ægtepagten aftalte særejeformueordning. Det gør ikke nogen forskel, at det potentielt er muligt at adskille ægtepagtens bestemmelser, således at formueordningsaftalen isoleret set er i overensstemmelse med RVL. Illustrerende er endvidere T:FA 2013.20 VLK, hvor Landsretten stadfæstede Tinglysningsrettens afgørelse om

⁸⁰ En ægtepagts formelle gyldighed er ligeledes betinget af, at ægtefællerne underskriver ægtepagten med deres digitale signatur.

⁸¹ Se hertil Familieret 2012 s. 163, fodnote 84 og Familieretten 2012 s. 250.

⁸² Foretages derimod en særskilt vurdering af ægtepagtens enkelte bestemmelser, vil det medføre en uhenigtsmæssig retstilstand, idet bestemmelser, der isoleret set er gyldige efter RVL, vil blive tinglyst, mens øvrige og isoleret set ugyldige bestemmelser vil afvises.

⁸³ Se i overensstemmelse hermed Familieret 2012, s. 166, Formueordninger, s. 265, Ægtepagter, s. 108.

at afvise tinglysning af ægtepagten *i sin helhed* med henvisning til, at en aftale om kompensation ved separation ikke gyldigt kunne indgås efter RVL § 28.

I *Familieretten 2012 s. 163* anføres imidlertid, at der i ældre praksis vedrørende tinglysning af forhåndsftaler om kompensation har været en tendens til alene at tilsidesætte den ugyldige bestemmelse, mens ægtepagten i øvrigt blev opretholdt. Nyere tinglysningspraksis er ikke en undtagelse. I T:FA 2013.451/2 VLK tinglyste Tinglysningsretten ægtepagten, herunder ægtepagtens § 1 om M's skilsmissesæreje, men afviste bestemmelserne i ægtepagtens § 2, hvorefter H skulle oppebære en kompensation for, at M's landsbrugsejendom skulle være hans skilsmissesæreje, jf. ægtepagtens § 1.

Afvises kompensationsaftalen, mens særejebestemmelsen i øvrigt opretholdes, stilles den ægtefælle der skulle have modtaget kompensationen særdeles ringe, og konsekvensen må antages at ligge langt fra, hvad ægtefællerne havde tilsigtet. Det kan tænkes, at den ægtefælle, som skulle have oppebåret kompensationen, ønsker at ændre ægtepagten ved at oprette en ny ægtepagt, jf. RVL § 28b med et indhold, der er mere rimeligt. Indvilliger den anden ægtefælle heri, er situationen uproblematisk. Ønsker den anden ægtefælle imidlertid at fastholde ægtepagten, er førnævnte ægtefælle afskåret fra at ændre eller oprette en ny ægtepagt, idet det ikke er muligt ensidigt at ændre eller ophæve en ægtepagt.⁸⁴

Det kan herefter overvejes, om den omstændighed, at en ægtepagt bliver erklæret partielt ugyldig med henvisning til manglende hjemmel i RVL § 28, kan medføre, at ægtepagten kan erklæres ugyldig med henvisning til, at der foreligger bristende forudsætninger. Det falder som udgangspunkt uden for Tinglysningsrettens prøvelse at tage stilling til, om en ægtepagt skal tilsidesættes som værende ugyldig på grund af bristende forudsætninger.⁸⁵ Dette kan begrundes med, at tinglysningsdommeren ikke er bekendt med omstændighederne ved aftalens indgåelse. Kompetencen hertil henhører i stedet under de almindelige domstole.

En afgørende forudsætning for, at ægtefællerne ved ægtepagt indgår særeje- samt kompensationsaftalen, må være, at samtlige elementer bliver tinglyst. Der er således tale om en aftale, hvis forudsætning først brister i det øjeblik, ægtepagten bliver afvist partielt fra tinglysning og herefter har et materielt indhold, der afviger væsentligt - udelukkende til den ene ægtefælles fordel - fra det forudsatte. I ældre familieretlig litteratur anføres »*at det næppe kan antages, at en tinglyst ægtepagt kan bortfalde på grund af, at forudsætningerne for ægtepagten har ændret sig efter dens oprettelse og tinglysning.*«⁸⁶ Begrundelsen herfor synes at være, at tinglyste ægtepagter ikke kan ophæves formløst, men kun igennem oprettelse af en ny ægtepagt, jf. RVL § 28b.⁸⁷ At en ægtepagt er en formfunden aftale, der bliver formgyldig, såfremt den tinglyses, er indiskutabelt. En ægtepagt må på

⁸⁴ Ægtepagter, s. 102, Familieretten 2012, s. 164.

⁸⁵ Se hertil Familieret 2003, s. 417 og Familieret 1986, s. 431.

⁸⁶ Familieret 1986, s. 432 samt Familieret 1996, s. 411. Se også Familieretten 1990, s. 150, hvor det antages, at en ægtepagt ikke kan blive uvirksom på grund af bristende forudsætninger.

⁸⁷ Familieret 1986, s. 432, Familieret 1996, s. 411, Familieretten 1990, s. 150

trods af dette - såfremt betingelserne herfor er opfyldte - kunne erklæres ugyldig på grund af bristende forudsætninger, *uanset om ægtepagten er tinglyst*. Aftalelovens almindelige ugyldighedsregler kan finde anvendelse, selvom ægtepagten er tinglyst.⁸⁸ Almindelige aftaleretlige principper, herunder bristende forudsætninger, må ligeledes være sideløbende med reglerne i RVL og bliver ikke uvirksomme, blot fordi ægtepagten tinglyses. At en ægtepagt er formgyldig medfører således ikke, at den er ”fredet” mod at blive tilsidesat, såfremt betingelserne herfor er opfyldte.⁸⁹ I nyere juridisk litteratur⁹⁰ åbnes der da også op for, at en ægtepagt kan erklæres ugyldig på grund af bristede forudsætninger, selv hvis ægtepagten er tinglyst. Det afgørende må være, om den bristende forudsætning kan betegnes som værende *bestemmende, kendelig og relevant*.⁹¹

I det følgende tages udgangspunkt i ovennævnte T:FA 2013.451/2 VLK (FM 2013.183 VLK). Den forudsætning, at ægtepagten blev tinglyst i sin helhed, har utvivlsomt været *bestemmende* for H, idet H næppe ville have afgivet løftet, såfremt hun var klar over, at kompensationsaftalen afvistes fra tinglysning, mens særejebestemmelsen i øvrigt blev opretholdt. Ægtepagtens konstruktion, der kan betegnes som en kompromisløsning, bærer præg af, at forudsætningen er *kendelig* for M. Hvorvidt forudsætningen er *relevant*, må i overensstemmelse med almindelige aftaleretlige principper bero på en risikoafvejning af, om det er rimeligt at lade M bære risikoen for H's bristede forudsætninger. Forudsætningslærens relevanskriterium bygger dels på den subjektive teori og dels på den objektive teori.⁹² Ifølge den subjektive teori må risikoafvejningen bero på aftalens konkrete omstændigheder, herunder hvad ægtefællerne ville have aftalt, såfremt de var bekendt med, at forudsætningen kunne bryde. Ifølge den objektive teori beror vurderingen derimod på samfundsmæssige objektive rimeligheds- og hensigtsmæssighedskriterier. Kun hvis det ikke er muligt med udgangspunkt i den subjektive teori at fastslå, hvad parterne antageligt ville være blevet enige om, faldes tilbage på den objektive teori.⁹³ Henset til, at ægtefællerne på tidspunktet for ægtepagtens oprettelse må have et nærtstående forhold, er det overvejende sandsynligt, at ægtefællerne næppe ville have indgået aftalen, såfremt de var bekendte med, at ægtepagten ikke blev tinglyst i sin helhed. Der må i de enkelte tilfælde foretages en konkret vurdering af aftalen, men en tinglyst ægtepagt må kunne erklæres ugyldig på grund af bristede forudsætninger, såfremt en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftalen afvises partielt fra tinglysning.⁹⁴ Det bør ikke nødvendigvis gøre nogen forskel, at konstruktionen, hvorpå forudsætningen bygger - som i dette tilfælde - er i strid med præceptive regler.⁹⁵ Vurderer domstolene i en konkret situation, at

⁸⁸ Se bl.a. Familieretten 1990, s. 149, bet. 1552/2015, s. 353 samt 2017-lovforslaget, s. 57.

⁸⁹ Se hertil Familieret 2003, s. 418.

⁹⁰ Se bl.a. Familieret 2003, s. 418.

⁹¹ Se nærmere om betingelserne for, at forudsætningerne kan defineres som værende bristede i Aftaler og mellemmand, s. 191-193 samt Ægtepagter, s. 262-266.

⁹² Se i det følgende Vildfarelser, forudsætninger og billighed, s. 32 ff.

⁹³ Vildfarelser, forudsætninger og billighed, s. 46 samt Ægtepagter, s. 265.

⁹⁴ Se helt generelt Urimeligt stillede ægtefæller, s. 21, hvor det anføres, at der er grund til at lægge betydelig vægt på parternes forudsætninger for en aftale.

⁹⁵ Se formentlig Familieret 2003 s. 418. Se modsætningsvist Ægtepagter, s. 266, hvor det antages, at risikoen for at forudsætningen bristede, næppe kan placeres på erklæringsmodtageren, M, såfremt forudsætningen er i strid med de præceptive formueordningsregler.

der ikke er grundlag for at pålægge den anden ægtefælle risikoen for, at forudsætningen brister, vil AFTL § 36 efter omstændighederne kunne anvendes med henvisning til, at det - set fra H's synspunkt - ville være urimeligt eller i strid med redelig handle måde, at gøre den gældende.

5.2. Retsvirkninger af kompensationsaftalers ugyldighed i forbindelse med separation eller skilsmisse

Problematikken vedrørende ugyldighedens udstrækning gør sig ligeledes gældende, såfremt en ægtepagt indeholdende en kompensationsaftale erklæres ugyldig i forbindelse med en sag ved skilsmisse eller separation. Tages der udgangspunkt i ovenstående afsnit, bør gyldighedsvurderingen ikke blive aktuel ved denne lejlighed, idet kompensationsaftaler ikke gyldigt kan indgås efter RVL § 28 og derfor burde være afvist fra tinglysning. Realiteten er dog en anden, jf. bl.a. T:FA 2012.361 V, T:FA2004.47 ØLD, VLD af 09.09.16. Det kan således sagtens forekomme, at en ægtepagt tinglyses og først erklæres ugyldig under en sag i forbindelse med det aktuelle skifte.

Situationen adskiller sig fra ovenstående situation, hvor kompensationsaftalen afvises fra tinglysning, idet der ikke blot er tale om en afvisning, men derimod, at kompensationsaftalen erklæres materielt ugyldig. Ved vurderingen af ugyldighedens udstrækning skal domstolene imidlertid overvejende anlægge de samme betragtninger som Tinglysningsretten ved spørgsmålet om en afvisnings udstrækning. Hvorvidt ægtepagten skal tilsidesættes helt eller delvist, beror derfor på en konkret fortolkning af ægtepagten. Kan ægtepagtens enkelte enheder anses som værende et samlet kompromis, således at ægtefællerne ved ægtepagtens oprettelse har haft en forventning om, at de enkelte enheder indgik i en samlet "pakkelsesløsning", bør som minimum de sammenhængende enheder tilsidesættes og efter omstændighederne ægtepagten i sin helhed.⁹⁶

Tilsidesættes ægtepagten imidlertid delvist, således at udelukkende kompensationsaftalen erklæres ugyldig, vil ægtefællerne stå tilbage med en særejeordning, som må afvige væsentligt fra hvad ægtefællerne havde tilsigtet ved aftalens indgåelse. Stilles en ægtefælle efter en konkret vurdering *urimelige ringe*, kan denne tilkendes en godtgørelse i medfør af ÆFSL § 67. Kravene hertil er, at spørgsmålet indbringes for skifteretten⁹⁷, samt at betingelserne herfor i øvrigt er opfyldte.⁹⁸

I VLD af 09.09.16 blev ægtepagtens punkt 1.2. og 1.3 erklæret ugyldig, mens den resterende del af ægtepagten blev opretholdt, herunder punkt 1.1. ifølge hvilken, der var aftalt skilsmissesæreje, hvilket utvivlsomt var til M's fordel. Domskonklusionen kan formentlig begrundes med, at H ikke havde nedlagt påstand om tilsidesættelse af

⁹⁶ Se også Særeje s. 67, Familieret 2012, s. 163-167, Familieretten 2012, s. 164.

⁹⁷ Den 1. marts 2012 trådte en ny ægtefælleskiftelov i kraft, hvilket betød, at godtgørelsen er udgået som et vilkår for separation eller skilsmisse. En ægtefælle er således nødt til selv at indbringe spørgsmålet for Skifteretten, jf. ÆFSL § 2, stk. 2, nr. 1, hvis denne mener, at have krav på en § 67-godtgørelse. Se hertil til lovforslag til ÆFSL m. bemærkninger til § 2 og § 67 samt "Nye regler om ægtefælleskifte", s. 3 og 10.

⁹⁸ Når kompensationsaftaler søges indgået, er det givetvis fordi § 67-beløb ofte er beskedne.

ægtepagten under ankesagen, hvilket skyldtes, at hun ikke havde fået fri proces til denne påstand under ankesagen. At Landsretten tilkendte hende en godtgørelse fastsat skønsmæssigt til 200.000 kr. i medfør af ÆFSL § 67, må ses som en ringe trøst i forhold til, at kompensationskravet hun måtte være berettiget til - såfremt kompensationsaftalen havde været gyldig - ubestridt var på 1.016.938 kr.

6. Aftalelovens betydning for indgåede kompensationsaftaler

Formålet med følgende kapitel er at belyse samspillet mellem den almindelige aftaleret og familieretten med henblik på at foretage en analyse af, hvorvidt den aftaleretlige ugyldighedsregel i AFTL § 36 kan tilsidesætte en indgået, herunder tinglyst, kompensationsaftale. Det kan for eksempel blive relevant i de situationer, hvor ægtefællerne ved ægteskabets indgåelse har indgået en forhåndsaftale om compensation, men hvor ægtefællernes formueforhold har ændret sig efter aftalens indgåelse, således at det på skiftet vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre aftalen gældende. Problemstillingen kan således sammenfattende siges at være spørgsmålet om, hvorvidt det med AFTL § 36 er muligt at gribe ind overfor en kompensationsaftale, der virker urimelig på det tidspunkt, hvor den får virkning.

Uden for analysen falder de kompensationsaftaler, der allerede er blevet tilsidesat bl.a. i medfør af RVL § 28.

6.1. Familierettens samspil med aftaleretten

Aftaleloven af 8. maj 1917 har titlen ”Aftaler og andre retshandler på formuerettens område”. Af forarbejderne til aftaleloven fremgår det, at aftalelovens anvendelsesområde er tilregnet *formueretlige retshandler*.⁹⁹ Af bemærkningerne til lovudkastet anføres i tilknytning hertil, at familieretlige retshandler som udgangspunkt falder uden for lovens anvendelsesområde, omend der i større omfang vil kunne være tale om analogisk anvendelse af aftalelovsudkastets regler.¹⁰⁰ Hvornår og i hvilket omfang aftalelovens regler finder analogisk anvendelse, fremgår imidlertid hverken direkte af aftaleloven eller lovens forarbejder.

I den juridiske litteratur antages det, at aftalelovens ugyldighedsregler som minimum finder analogt anvendelse på familieformueretlige aftaler.¹⁰¹ Tilsidesættes en aftale således ikke som værende i strid med RVL § 28, kan aftalelovens ugyldighedsregler påberåbes med henblik på at få aftalen tilsidesat. I praksis ses også en vis tilbøjelighed til at påberåbe sig aftalelovens ugyldighedsregler som en supplerung til RVL, jf. nærmere nedenfor.

Både familie- og aftalerettens regelsæt tager udgangspunkt i, at der foreligger aftalefrihed mellem to parter. Denne aftalefrihed fraviges dog inden for begge regelsæt af præceptive

⁹⁹ AFTL-udkast m. bemærkninger, s. 15.

¹⁰⁰ AFTL-udkast m. bemærkninger, s. 15.

¹⁰¹ Se bl.a. Familieret 2003, s. 480. Se dog også Ægtepagter, s. 191 og Familieformueretten, s. 225, hvor det antages, at ugyldighedsreglerne kan anvendes direkte. Se 1990-lovforslaget II.

regler, idet disse begrænsninger er fundet nødvendige fra lovgivers side. Ved bedømmelsen af, om en konkret aftale er ugyldig, anvendes sædvanligvis det pågældende retsområdes egne regler og principper. Hvor en aftale ikke tilsidesættes efter retsområdets egne regler, kan aftalen tilsidesættes efter de almindelige aftaleretlige ugyldighedsregler, såfremt betingelserne i de enkelte bestemmelser er opfyldte. Hvorvidt betingelserne herfor er opfyldte, må vurderes konkret ud fra hver enkelte bestemmelses individuelle kriterier for, hvornår tilsidesættelse kan ske. I det følgende vurderes, hvorvidt betingelserne for at tilsidesætte en indgået kompensationsaftale i medfør af AFTL § 36 er opfyldt. Som tidligere nævnt er den omstændighed, at en kompensationsaftale er blevet tinglyst i en ægtepagt ikke en tilstrækkelig betingelse til, at aftalen er materielt gyldig.¹⁰² Aftalelovens almindelige ugyldighedsregler kan således finde anvendelse på familieformueretlige aftaler, selvom aftalen er indgået ved en tinglyst ægtepagt.¹⁰³

6.1.1 AFTL § 36

AFTL § 36 må antages at kunne anvendes direkte på familieformueretlige aftaler.¹⁰⁴ Da det i afhandlingen er antaget, at en kompensationsaftale, der kun skal gælde på separations- eller skilsmissekifte, kan kvalificeres som en familieformueretlig aftale, vil AFTL § 36 således kunne tilsidesætte en indgået kompensationsaftale, såfremt betingelserne herfor efter en konkret helhedsvurdering er opfyldte.¹⁰⁵

Bestemmelsen hjemler i stk. 1 adgang til at tilsidesætte en aftale helt eller delvist, såfremt det vil være urimeligt eller i strid med redelig handlemåde at gøre den gældende. De kriterier der kan udløse ugyldighed er ifølge stk. 2: ”forholdene ved aftalens indgåelse, aftalens indhold og senere indtrufne omstændigheder”. Momenter der indgår i bedømmelsen efter AFTL § 36 er desuden, *om* ægtefællerne har haft advokatbistand i forbindelse med aftaleindgåelsen, *om* aftalen er indgået efter længere tids drøftelser, *og om* ægtefællerne har haft mulighed for at overskue aftalens konsekvenser mv.

Hvorvidt en familieformueretlig aftale kan karakteriseres som urimelig afhænger af hvilke krav, der stilles til ugyldighedskriteriet i disse situationer. Idet ægtefæller i langt de fleste tilfælde har et nært fællesskab, skal der formentlig »*indlægges et andet kvalitativt indhold i AFTL § 36's urimelighedskriterium*«. ¹⁰⁶ Det fremstår i det uvisse, hvilke momenter der opfylder kriteriet.¹⁰⁷ I relation til hvorvidt kompensationsaftaler kan tilsidesættes som værende urimelige i AFTL § 36's forstand, er litteraturen tavs. Eksempler fra retspraksis er imidlertid illustrerende.

¹⁰² Facetter s. 122.

¹⁰³ Se bl.a. Familieretten 1990 s. 149, bet. 1552/2015 s. 353 samt 2017-lovforslaget s. 57.

¹⁰⁴ Se bl.a. Skilsmisseret 2017 s. 338, Familieretten 2017 s. 249, Familieret 2003, s. 480, Ægtepagter s. 191, Familieretten s. 149, Aftaler og mellemmand s. 165 samt 199.

¹⁰⁵ Se formentlig Skilsmisseret 2017, s. 337.

¹⁰⁶ U.1979B.230, s. 2. Se også urimeligt stillede ægtefæller s. 20 ff., Ægtepagter, s. 192 samt Særeje, s. 125, hvori anføres, at der bør anlægges en forholdsvis liberal fortolkning af AFTL § 36, hvor en ægtepagt stiller den ene ægtefælle særligt urimeligt.

¹⁰⁷ U.1996B.390 s. 1.

IT:FA 2012.361 V, som er omtalt i afsnit. 4.4.2.2., blev det påberåbt, at en ægtepagt med et altomfattende skilsmisssæreje, dog således at M ifølge ægtepagtens § 2 skulle yde et kompensationsbeløb til H, skulle tilsidesættes efter AFTL § 36. Landsretten udtalte, at der ikke var grundlag for at tilsidesætte aftalen efter AFTL § 36, og kompensationsaftalen blev derfor opretholdt. Landsretten lagde sammenfattende vægt på, at kompensationsbestemmelsen var indsat efter parternes ønske, at aftalen var udfærdiget med juridisk bistand, at bestemmelsen havde et overskueligt og kortfattet indhold og at M herefter havde haft mulighed for at overskue konsekvenserne af aftalen.

Ved vurderingen af, om en kompensationsaftale kan tilsidesættes som værende ugyldig, skal der ved urimelighedsbedømmelsen ligeledes tages hensyn til *senere indtrufne omstændigheder*, jf. AFTL § 36, stk. 2. Har forholdene ændret sig efter aftalens indgåelse, således at det nu vil være urimeligt eller i strid med redelig handle måde at gøre den gældende, vil aftalen efter omstændighederne kunne tilsidesættes efter AFTL § 36. Når senere indtrufne omstændigheder kan tænkes at begrunde, at en kompensationsaftale bør tilsidesættes, er dette ofte med henvisning til, at ægtefællernes formueforhold har ændret sig væsentligt siden kompensationsaftalens indgåelse, hvorfor størrelsen på kompensationsbeløbet - hvad enten det er for stort eller for beskedent - nu er urimeligt. Senere indtrufne omstændigheder påberåbes imidlertid også som følge af, at den kompensationsberettigede ægtefælle er blevet kompenseret på anden vis igennem ægteskabet, hvorfor formålet med kompensationsaftalen allerede er opfyldt på tidspunktet, hvor kompensationsaftalen skulle have virkning.

I skifteretsdom, afsagt d. 02.11.15¹⁰⁸, omhandlende en kompensationsaftale, havde M påberåbt, at ægtepagten indeholdende kompensationsaftalen burde tilsidesættes delvist på grund af *senere indtrufne omstændigheder*. M havde til støtte for påstanden gjort gældende, at parterne først efter oprettelse af ægtepagten var blevet enige om, at H skulle have vederlag for sit arbejde i form af løn. H var således løbende gennem lønnen blevet aflønnet og dermed kompenseret for sit arbejde i M's bedrift. Set i forhold til det årlige overskud i bedriften havde H tilmed fået en høj compensation for sit arbejde. Skifteretten fandt dog ikke, at der var grundlag for, hverken helt eller delvist at tilsidesætte aftalen efter AFTL § 36. I præmisserne herfor henvistes til samlivets og ægteskabets varighed samt at egenkapitalen på 9.576.228 kr. fuldt ud eller i det væsentligste måtte antages at tilhøre M. Desuden bemærkede Skifteretten, at kompensationsaftalen var udfærdiget med juridisk bistand, efter drøftelse mellem parterne, og at aftalen efter sin ordlyd er klar og overskuelig. Det var herefter ikke *urimeligt eller i strid med redelig handle måde* at gøre kompensationsaftalen gældende.

M's påstand må anses som et udtryk for, at ægtefællerne - på grund af senere indtrufne omstændigheder - ikke har haft en reel mulighed for at forudse, dels hvorledes økonomien i M's bedrift vil udvikle sig, og dels at H ville blive kompenseret for sin indsats i M's bedrift på anden vis gennem en månedlig løn.

¹⁰⁸ Sags.nr. BS SKSæ-1297/2014.

En generel påstand om, at ægtefællers formueforhold ikke har udviklet sig på en sådan måde, som ægtefællerne har haft en forventning om ved kompensationsaftalens indgåelse, er ikke tilstrækkelig til at tilsidesætte aftalen efter AFTL § 36. I dom afsagt af Aalborg Rets 1. afdeling d. 19. december 1995, som efterfølgende er anket til Vestre Landsret og trykt som U. 1996.1401 V¹⁰⁹, var gyldigheden af en kompensationsaftale omstridt, herunder i hvilket omfang en sådan kunne tilsidesættes efter AFTL § 36. Ifølge skriftlig aftale skulle M betale H 75.000 kr. for hvert år, ægteskabet havde varet. M påstod, at kompensationsaftalen skulle tilsidesættes efter AFTL § 36 under hensyn til parternes formueforhold på tidspunktet for separationsdommen. M fik ikke medhold heri. Byretten anførte, at der var tale om en gyldig viljeserklæring, som efter bevisførelsen måtte anses som værende en compensation, der var afgivet med henblik på at sikre H i tilfælde af ægteskabets ophør. Byretten begrænsede dog beregningsperioden for compensationen med henvisning til AFTL § 36.

Omend byretten ikke angav en begrundelse herfor i dommens præmisser, må byrettens dom tages som et udtryk for, at aftalen kunne være tilsidesat efter AFTL § 36, såfremt betingelserne herfor var opfyldte.

Sammenfattende synes bestemmelsens anvendelse på indgåede kompensationsaftaler at være yderst begrænset. Omend AFTL § 36 påberåbes jævnligt, findes der ingen eksempler fra retspraksis på, at en indgået, herunder tinglyst kompensationsaftale, er blevet tilsidesat i medfør af AFTL § 36. Årsagen hertil skal formentlig ses i lyset af, at aftalerne ofte ikke er urimelige i AFTL § 36's forstand. Dertil kommer, at kompensationsaftaler sædvanligvis er indgået efter længere tids drøftelser, udfærdiget med juridisk bistand og har et indhold, der er klart og utvetydigt. Det udelukker dog ikke, at en forhåndsftale om compensation vil kunne tilsidesættes i medfør af AFTL § 36, såfremt den har et materielt indhold, der kan betegnes som værende urimelig i AFTL § 36's forstand. Tages der udgangspunkt i ovenstående sager, må det formentlig kræve, at ægtefællernes formueforhold har ændret sig væsentligt på tidspunktet for separationen eller skilsmissen således, at kompensationsbeløbets størrelse nu vil udgøre et urimelig højt eller lavt beløb i forhold til størrelsen på det særeje, kompensationsaftalen havde til formål at afbalancere.

7. Bør der indsættes en direkte lovhjemmel?

Mens afhandlingen i et stort omfang har omhandlet, *hvorvidt der er hjemmel i RVL til at indgå forhåndsftaler om compensation, vil afhandlingen i det følgende omhandle, hvorvidt der bør indsættes en direkte lovhjemmel i RVL.*

I det følgende tages udgangspunkt i bet. 1552/2015 samt 2017-forslag til Lov om ægtefællers økonomiske forhold. Gældende retstilstand videreføres, hvorefter ægtefæller ikke gyldigt kan indgå forhåndsftaler om formuedelingen, der ikke har hjemmel i loven. Det

¹⁰⁹ Sagen og dommen er behandlet kort ovenfor i afsnit 4.2., 4.3.1. og 4.4.2.

fremgår af betænkningen, at retsvirkningslovsudvalget har taget stilling til, hvorvidt aftalemulighederne bør udvides ved, at der indføres en eksplicit lovhjemmel til indgåelse af forhåndsftaler om kompensation. Overvejelserne synes relevante, idet stadigt flere og flere ægtefæller udtrykker et behov for at kunne indgå kompensationsaftaler. Udvalget har dog sammenfattende fundet, at der er flere betæneligheder forbundet med at indsætte en direkte hjemmel hertil i loven.¹¹⁰

Årsagerne knytter sig primært til betæneligheden ved at kunne indgå særejeaftaler, der reelt kun har sin fulde virkning ved død, idet disse i et vidt omfang vil kunne bruges til at bringe en ægtefælles aktiver i kreditorly. I *bet. 1552/2015 s. 344* er der opført et eksempel, hvorefter M, som er den formuende ægtefælle, forærer sin fulde formue på 10 mio. kr. til H. Der aftales kombinationssæreje, således at formuen, hvis H dør først, er delingsformue og hvis M dør først, er fuldstændigt særeje. Der indgås samtidig en kompensationsaftale om, at M skal have 9,5 mio. kr. i kompensation i tilfælde af separation eller skilsmisse. Aktiverne ligger hermed i kreditorly for M's kreditorer under ægteskabet. Bliver ægtefællerne skilt, har M ved kompensationsaftalen sikret sig, at han får sin formue helt eller delvist igen.

En kompensationsaftale vil imidlertid også kunne bruges til at beskytte den ikke-formuende ægtefælle mod dennes egne kreditorer: Den ikke-formuende ægtefælles (H) formue foræres til den formuende ægtefælle (M) og gøres til M's fuldstændige særeje. H's kreditorer vil som udgangspunkt ikke kunne foretage udlæg heri, og M's formue holdes i øvrigt væk fra H's kreditorer. Ægtefællerne indgår dog en kompensationsaftale, hvorefter H sikres et beløb i tilfælde af separation eller skilsmisse. H bringer således sin formue i kreditorly under ægteskabet, mens hun i tilfælde af separation eller skilsmisse, er sikret en kompensation.

Udvalget har desuden fundet, at der ikke er et egentlig *behov* for at indsætte en direkte hjemmel til forhåndsftaler om kompensation, idet de foreslåede regler giver ægtefællerne tilstrækkelige muligheder for at indgå aftaler, der i et stort omfang giver det resultat, ægtefællerne ønsker at opnå ved at indgå forhåndsftaler om kompensation.¹¹¹

Som alternativ til forhåndsftaler om kompensation, er det foreslået, at ægtefæller får mulighed for at indgå en aftale om ikke-genstandsrelateret sumdeling jf. 2017-lovforslagets § 12, stk. 2, nr. 5.¹¹² En aftale om ikke-genstandsrelateret sumdeling indebærer, at ægtefællerne har særeje bortset fra f.eks. 2 mio. kr. af den formuende ægtefælles formue, som er fælleseje. Ved separation eller skilsmisse skal de 2 mio. kr. lignedes, jf. RVL § 16, stk. 2, således at den anden ægtefælle modtager 1 mio. kr.

¹¹⁰ Bet. 1552/2015, s. 344.

¹¹¹ Bet. nr. 1552/2015, s. 345.

¹¹² Bet. nr. 1552/2015, s. 343, 2016-udkastet, afsnit 3.9.2.3. samt 2017-lovforslaget afsnit 3.9.2.3. Betegnelsen "sumdeling" dækker over betegnelsen sumfælleseje, jf. bet. nr. 1552/2015, s. 328.

Det kan diskuteres, hvorvidt en hjemmel til at indgå en aftale om sumdeling indfrier de behov, der begrundes, at ægtefæller indgår forhåndsftaler om kompensation.

Fordelen ved at ægtefællerne kan indgå en aftale om sumdeling er, at den formuende ægtefælles formue holdes uden for lighedelingen samtidig med, at ægtefællen med den mindste formue oppebærer et forudbestemt beløb i tilfælde af separations- eller skilsmissekifte. En aftale om sumdeling vil således ofte kunne give et resultat der i et stort omfang svarer til at indgå en forhåndsftale om kompensation.

En aftale om sumdeling adskiller sig imidlertid fra en forhåndsftale om kompensation i relation til aftalernes *virkningstidspunkt*. En forhåndsftale om kompensation udformes ofte således, at den *udelukkende skal have virkning ved separation eller skilsmisse*, jf. bl.a. U. 1996.1401 V, T:FA 2008.253 VLK, T:FA 2013.451/2 VLK og VLD af 09.09.16 (V. L. B-1848-15). Det kan for eksempel skyldes, at den ikke-formuende ægtefælle er tilstrækkeligt sikret i form af arv i tilfælde af den formuende ægtefælles død - enten igennem tvangsarv, jf. AL § 5, stk. 1 og § 10 evt. suppleret af et testamente eller som følge af, at ægtefællerne har en skilsmisssærejeordning, der i tilfælde af død har den virkning, at der er formuefællesskab. Den reelle virkning af en forhåndsftale om kompensation bliver derfor, at der skal ske en vis "deling" af særejet på et separations- eller skilsmissekifte, men at der ikke skal ske deling på et dødsboskifte.¹¹³ Indgås derimod en aftale om sumdeling, *vil denne have sin fulde virkning ved separations- eller skilsmissekifte såvel som ved dødsboskifte*.

Retspraksis illustrerer, at ægtefæller udtrykker et behov for at indgå forhåndsftaler om kompensation, der udelukkende har virkning på et skifte som følge af separation eller skilsmisse. Ovenstående betænkeligheder forbundet med at indsætte en direkte lovhjemmel hertil, medfører imidlertid, at en sådan ikke er medtaget i 2017-forslaget. *For det første* ville det være lettere for en ægtefælle, at bringe sine aktiver i kreditorly hos den anden ægtefælle og *for det andet* vil aftalernes konsekvenser ofte være uoverskuelige på aftaletidspunktet, idet ægtefællerne ikke har en reel mulighed for at forudse, hvordan de økonomiske forhold har udviklet sig på skilsmissetidspunktet. Ægtefæller er således henvist til de i RVL opregnede aftalemuligheder, hvoraf en aftale om sumdeling imødekommer et lignende "kompenserende" resultat.

8. Konklusion

Afhandlingen har haft til formål at analysere gyldigheden af forhåndsftaler om kompensation. Analysen har dels taget afsæt i, hvorvidt ægtefæller har mulighed for, med bindende virkning, at indgå forhåndsftaler om kompensation og dels hvorledes disse aftaler skal behandles på skifte som følge af skilsmisse eller separation.

¹¹³ Deling på separation eller skilsmisse og ikke deling på dødsboskifte var en af de varianter, man ikke fandt nødvendig at indsætte en hjemmel til i bet. 716/1974 s. 18. Ovenstående situation ligner et dødsfaldsæreje, som er en ulovlig særejetype, jf. U 1991.125 H.

Det er igennem afhandlingen belyst, at ægtefæller som udgangspunkt har aftalefrihed i medfør af RVL § 29, men at denne aftalefrihed er underlagt begrænsninger i henhold til, hvilke formueordningsaftaler ægtefæller kan indgå, jf. RVL § 28. Skal en formueordningsaftale gyldigt kunne indgås, må den have eksplicit hjemmel i loven. Formueordningsreglerne er præceptive, og ægtefæller kan derfor ikke indgå en gyldig aftale om, at den valgte formueordnings retsvirkninger skal fraviges.

Det kan på baggrund af afhandlingens analyse konkluderes, at forhåndsftaler om kompensation, som kun skal gælde på separations- eller skilsmissegift, bør afvises fra tinglysning, idet aftalerne er materielt ugyldige som stridende mod de præceptive regler om formueordningen i RVL § 28.¹¹⁴ Såfremt en kompensationsaftale er indeholdt i en allerede tinglyst ægtepagt, hvis gyldighed bestrides på separations- eller skilsmissegiftet, bør aftalen erklæres ugyldig i medfør af RVL § 28, jf. VLD af 09.09.16. Uanset om ugyldigheden konstateres på tidspunktet for tinglysning eller på tidspunktet for separations- eller skilsmissegiftet, bør ægtepagten hvori kompensationsaftalen er indeholdt afvises¹¹⁵ eller erklæres ugyldig *i sin helhed*, idet der er en klar sammenhæng mellem kompensationsbestemmelsen og ægtepagtens særejebestemmelse. Er kompensationsaftalen indgået med henblik på udelukkende at gælde på separations- eller skilsmissegift, bør det ikke ændre på retsstillingen, *at* kompensationen er ”maskeret” som en gaveoverdragelse, *at* kompensationen er ”maskeret” som et indbyrdes gældsmellemværende, *at* kompensationen er ”maskeret” som en § 67-kompensation, *eller at* kompensationsaftalen er indgået med henblik på at yde et vederlag til en ægtefælle for dennes udførte arbejde under ægteskabet.

Afvises ægtepagten partielt fra tinglysning, således at kompensationsbestemmelsen afvises, men særejebestemmelsen opretholdes, er det i afhandlingen antaget, at den tinglyste ægtepagt efter omstændighederne kan tilsidesættes med henvisning til, at der foreligger bristende forudsætninger.

Erklæres en forhåndsftale om kompensation ikke ugyldig efter øvrige bestemmelser, *kan* den efter omstændighederne tilsidesættes i medfør af AFTL § 36 med henvisning til, at det på skiftetidspunktet vil være urimeligt og i strid med redelig handlemåde at gøre aftalen gældende. Retspraksis illustrerer dog, at der sjældent foreligger den fornødne urimelighed til at en kompensationsaftale kan tilsidesættes i medfør af AFTL § 36.

Det bør slutteligt bemærkes, at der knytter sig flere betænkeligheder ved at indsætte en direkte lovhjemmel til forhåndsftaler om kompensation. Disse lovgivningsmæssige betænkeligheder, der med rimelighed begrunder, at der ikke er indsat en direkte hjemmel i 2017-lovforslaget, kan dels begrundes med hensynet til at sikre, at eventuelle kreditorer

¹¹⁴ Jf. T:FA 2008.253/1 VLK, T:FA2013.451/2 VLK (FM 2013.183 VLK) og T:FA 2013.20 VLK (FM 2012.196 VLK).

¹¹⁵ Jf. T:FA 2008.253/1 VLK og T:FA 2013.20 VLK (FM 2012.196 VLK).

ikke beskadiges økonomisk på grund af ægtefællernes indbyrdes aftaler og dels med hensyn til at sikre en aftalemæssig beskyttelse af ægtefællerne selv. Den i 2017-lovforslaget indsatte hjemmel til at indgå en aftale om sumdeling løser i et stort omfang ægtefællers behov for at indgå aftaler med kompenserende formål, omend aftalerne adskiller sig fra forhåndsftaler om kompensation i relation til aftalernes virkningstidspunkt.

For at sikre, at retsstillingen i større grad er forudsigelig, må domstolene igennem præjudikatskabende retspraksis opstille endnu klarere rammer for, hvornår en kompensationsaftale strider imod de aftalemuligheder, der er opregnet i RVL. Idet VLD 09.09.16 er anket, og der er givet tredjeinstansbevilling,¹¹⁶ får Højesteret nu anledning til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt ægtefæller gyldigt kan indgå forhåndsftaler om kompensation. Indtil da er retsstillingen klar: Ægtefæller kan ikke gyldigt indgå forhåndsftaler om kompensation, som udelukkende skal gælde på et eventuelt separations- eller skilsmissekifte.

9. Forkortelser

Bet. - Betænkning

DL - Danske Lov

FM - Fuldmægtigen

H - Højesteretsdom

NOU - Norges offentlige utredninger (norsk betænkning)

T:FA - Tidsskrift for Familie- og Arveret

U - Ugeskrift for Retsvæsen

V - Vestre Landsrets dom

VLK - Vestre Landsrets kendelse

Ø - Østre Landsrets dom

ØLK - Østre Landsret kendelse

10. Litteraturliste

Afhandlingens forkortede litteraturhenvisninger er i det følgende **fremhævede**.

10.1. Love

Lov om aftaler og andre retshandler på formuerettens område (Aftaleloven) - **AFTL**

Lov om afgift af dødsboer og gaver (Boafgiftsloven) - **BAL**

Lov om ægteskabets retsvirkninger (Retsvirkningsloven) - **RVL**

Lov om ægtefælleskifte m.v. (Ægtefælleskifteloven) - **ÆFSL**

Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning (Ægteskabsloven) - **ÆL**

Kildeskatteloven - **KSL**

¹¹⁶<https://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/nyheder/Appeltilladelser/Pages/Sagomgyldighedenaf-naftaleienægtepagtombetalingafetkompensations-beløb.aspx>

10.2. Bøger

Andersen, Eigil Lego: **Gavebegrebet**, G.E.C Gads Forlag, 1988

Andersen, Ernst: **Familieret 1971**, Juristforbundets Forlag

Dam, Henrik: **Ægtepagter**, 1. udgave, 1. oplag, 1997, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Danielsen, Svend og Hornslet, Mogens: Lov om ægteskabets retsvirkninger med kommentarer, 2. udgave, 1. oplag 1986, Jurist- og Økonomforbundets forlag. **RVL-kommentar**

Danielsen, Svend og Lennart Lyng Andersen: Urimeligt stillede ægtefæller - samspillet mellem familieret og aftaleret, 1. udgave, 1. oplag, 2009. Thomson Reuters Professional A/S. **Urimeligt stillede ægtefæller**

Evald, Jens og Sten Schaumburg-Müller: **Retsfilosofi, retsvidenskab & retskildelære**, 1. udgave, 6. oplag, 2004, Jurist- og Økonomforbundets Forlag

Graversen, Jørgen mf.: Familieret, 2. udgave, 1. oplag, 1986, Jurist- og Økonomforbundets forlag. **Familieret 1986**

Grønborg, Jørgen Ulrik: Forhåndsftaler mellem ægtefæller i Facetter - Festskrift til Sys Roving, 1. udgave, 1. oplag, 2013, Jurist- og Økonomforbundets forlag. **Facetter**

Illum, Knud: **Tinglysning**, 7. udgave, 1994, Jurist- og Økonomforbundets forlag

Lund-Andersen, Ingrid mf., Familieret, 4. udgave, 1996, DJØF. **Familieret 1996**

Lund-Andersen, Ingrid, Noe Munch og Irene Nørgaard: Familieret, 5. udgave, 2003 DJØF, **Familieret 2003**

Madsen, Palle Bo: **Vildfarelser, forudsætninger og billighed**, 1981

Madsen, Palle Bo og Lennart Lyng Andersen: **Aftaler og mellemænd**, 6. udgave, 1 oplag, Karnov Group Danmark A/S, Kbh., 2012

Munck, Noe og Finn Taksøe-Jensen: **Særeje**, Nye særejeformer og deres betydning ved generationsskifte, 1996. GadJura

Nielsen, Linda: **Familieformueretten**, 1993, G.E.C Gads Forlag

Nielsen, Linda og Jesper Vorstrup Rasmussen og Finn Taksøe-Jensen: Familieretten, 2. udgave/1. oplag, 1997, GadJura A/S. **Familieretten 1997**

Nielsen, Linda og Jesper Vorstrup Rasmussen: Familieretten, 3. Udgave, 2001, Thomson - GadJura A/S. **Familieretten 2001**

Nielsen, Linda: Familieretten, 6. udgave, 2. oplag, Gjellerup / Gads Forlag. **Familieretten 2012**

Nielsen, Linda og Anette Kronborg: Skilsmisseret - de økonomiske forhold, 2. udgave, 1. oplag, 2012, Karnov Group Danmark A/S, Kbh. **Skilsmisseret 2012**

Nielsen, Linda: Familieretten, 7. udgave, 1. oplag, Gjellerup / Gads Forlag. **Familieretten 2017**

Nielsen, Linda: Skilsmisseret - de økonomiske forhold, 3. udgave, 1 oplag, Karnov Group Danmark A/S, Kbh., **Skilsmisseret 2017**

Nørgaard, Irene: Formueordninger mellem ægtefæller efter gennemførelsen af særejereformen i 1990, 1. udgave, 1. oplag, 2002, Jurist- og Økonomforbundets Forlag. **Formueordninger**

Nørgaard, Irene og Ingrid Lund-Andersen: Familieret, 2. udgave, 2012, Jurist- og Økonomforbundets Forlag **Familieret 2012**

Pedersen, Anitta Godsk og Hans Viggo Godsk Pedersen: **Familie- og Arveret**, 9. udgave/1. oplag, Karnov Group Denmark

Taksøe-Jensen, Finn og Jesper Vorstrup Rasmussen: Familieretten, 1990, G.E.C Gads Forlag. **Familieretten 1990**

Willumsen, Hans: Tinglysningsloven med kommentarer, 1997, Jurist- og Økonomforbundets Forlag. **TL-kommentar**

10.3. Artikler

Godsk Pedersen, Hans Viggo: **Nye regler om ægtefælleskifte**

Madsen, Palle Bo og Peter Vesterdorf: Aftalelovens § 36's betydning for aftalte separations- og skilsmissevilkår, **U.1979B.230**

Nielsen, Linda: Anmeldelse af Noe Munck og Finn Taksøe-Jensen: Særeje. Nye særejeformer og deres benyttelse ved generationsskifte. **U.1996B.390**

Iversen, Torsten: Formueordninger mellem ægtefæller, **U.2002B.421**

Koch, Sys Rovsing og Jørgen Ulrik Grønborg: Formueordninger mellem ægtefæller, **T:FA2002.159**

10.4. Betænkninger, bemærkninger, forarbejdere, lovforslag mv.

Betænkning II, nr. 369/1964 om ægteskabs indgåelse og opløsning, København 1964. **Bet nr. 369/1964**

Betænkning III nr. 716/1974 om formueordningen, København 1974. **Bet. nr. 716/1974**

Betænkning nr. 1552/2015 om ægtefællers økonomiske forhold. **Bet. nr. 1552/2015**

Norges offentlige utredninger, NOU 1979:32 Innstilling til ny ekteskapslov del II. **NOU 1979:32**

Lovforslag nr. L. 23 med bemærkninger fremsat d. 10.10.1989 - om forenkling og modernisering inden for Justitsministeriets område. **1990-lovforslaget II**

Lovforslag nr. 178 af 29. marts 2017 om ægtefællers økonomiske forhold. **2017-lovforslaget**

Lovforslag nr. 193, af 15 april 2011 til lov om ægtefælleskifte samt bemærkninger. **Lovforslag til ÆFSL m. bemærkninger**

Lov nr. 396 af 13 juni 1990 om ændring af straffeloven og retsplejeloven. **1990-særejerreform**

Lovudkast til Lov om ægteskabets retsvirkninger København 1918. **1918-udkastet**

Rigsdagstidende 1924-25, tillæg A, I. **RT 1924-25, tillæg A, I**

Udkast til Lov om Aftaler og andre Retshandler på Formuerettens Omraade med tilhørende Bemærkninger, København 1914. **AFTL-udkast m. bemærkninger**

Udkast til Lov om ægtefællers økonomiske forhold, fremsat den 29.11.16. **2016-udkastet**

10.5. Andet

Hjemmesider:

<https://www.domstol.dk/Procesbevillingsnaevnet/nyheder/Appeltilladelser/Pages/Sagomgyldighedenafenaftaleienægtepagtombetalingafetkompensations-beløb.aspx>

Billeder

Forsidebillede: <http://sermitsiaq.ag/gyldne-haandtryk-kan-sikre-pensionstilvaerelsen>

11. Domsregister

11.1. Ugeskrift for Retsvæsen

U 1991.125 H

U 1996.1401 V

U 1998.1674 H

11.2. Tidsskrift for Familie- og Arveret

T:FA 1998.36 ØLD

T:FA 1999.76 VLK

T:FA 2004.47 ØLD

T:FA 2008.253/1 VLK

T:FA 2012.327 V

T:FA 2012.361 V

T:FA 2013.20 VLK

T:FA 2013.451/2 VLK

11.3. Fuldmægtigen

FM 2013.183 VLK

FM 2012.196 VLK

11.4. Utrykte domme

19.12.1995. Dom afsagt af Aalborg Rets 1. afdeling

02.11.2015. Dom afsagt af Skifteretten (sags.nr. BS SKSæ-1297/2014)

VLD af 09.09.2016. Dom afsagt af Vestre Landsret (V. L. B-1848-15)